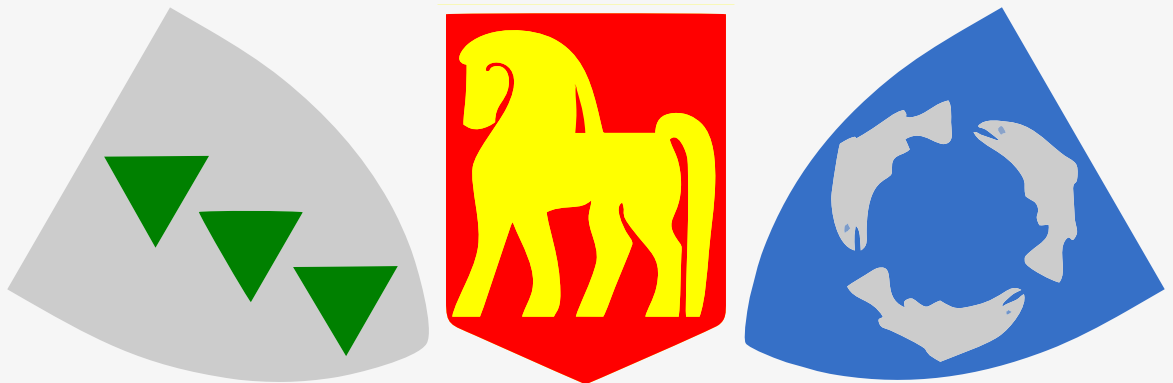

Effekter av Nord-Trøndelag fylkeskommunes innsats innenfor stedsutvikling

En vurdering på grunnlag av tre
eksempelstudier

Espen Carlsson
Margrete Haugum

Rapport 2011:2

Trøndelag Forskning og Utvikling

Trøndelag R&D Institute

Kongensgt. 42. Postboks 2501, 7729 Steinkjer

Telefon: 74 13 46 60. Faks: 74 13 46 61

E-post: post@tfou.no

Effekter av Nord-Trøndelag fylkeskommunes innsats innenfor stedsutvikling

**En vurdering på grunnlag av tre
eksempelstudier**

Espen Carlsson
Margrete Haugum

Tittel	: EFFEKTER AV NORD-TRØNDELAG FYLKESKOMMUNES INNSATS INNENFOR STEDSUTVIKLING – EN VURDERING PÅ GRUNNLAG AV TRE EKSEMPELSTUDIER
Forfattere	: Espen Carlsson & Margrete Haugum
Rapport	: 2011: 2
ISBN	: 978-82-7732-151-6
ISSN	: 0809-9642
Prosjektnummer	: 2234
Prosjektnavn	: Effektvurdering av NTFKs innsats innenfor stedsutvikling
Oppdragsgiver	: Nord-Trøndelag Fylkeskommune
Prosjektleder	: Espen Carlsson
Prosjektrådgiver	: Roald Lysø
Medarbeider	: Margrete Haugum
Layout/redigering	: Gunnar Nossun & Nina Solbakk
Referat	: Rapporten beskriver bakgrunn, metode og resultater fra et oppdrag der målet har vært å vurdere effekter av fylkeskommunens innsats innen stedsutvikling i Nord- Trøndelag. Studien bygger på analyse av kvalitative data fra Vikna, Grong og Levanger kommune.
Sammendrag	: Norsk
Emneord	: Stedsutvikling, tilretteleggende midler, effekter
Dato	: April 2011
Antall sider	: 82
Pris	: 150,–
Utgiver	: Trøndelag Forskning og Utvikling AS Postboks 2501, 7729 STEINKJER Telefon 74 13 46 60 Telefax 74 13 46 61

FORORD

Dette prosjektet er gjennomført på oppdrag fra Nord-Trøndelag fylkeskommune. Fylkeskommunen ønsket at det ble utført et arbeid med vurdering av effekter av fylkeskommunale utviklingsmidler bevilget til stedsutvikling.

Oppdraget er gjennomført innenfor en økonomisk ramme på 189 000,- eks. mva. i perioden januar – april 2011. Dette tilsvarer ca. fem ukesverk.

Karl-Heinz Cegla, funksjonsleder plan og miljø og Ragnhild Vist Lindberg - i Regional utviklingsavdeling - har vært våre kontaktpersoner i Nord-Trøndelag fylkeskommune. I løpet av prosjektperioden har det blitt gjennomført tre status-/refleksjonsmøter med oppdragsgiver. Oppdragsgiver har lagt godt til rette for datainnsamling og vi vil rette en stor takk til de i Vikna, Grong og Levanger som har stilt opp til intervju og villig svart på våre spørsmål.

Vi takker for oppdraget og god dialog underveis.

Steinkjer, april 2011

Espen Carlsson
prosjektleder

INNHold

	side
FORORD	i
INNHold	iii
FIGURLISTE	v
TABELLER	v
SAMMENDRAG	vii
1. INNLEDNING	1
1.1 Bakgrunn	1
1.2 Nærmere om oppdraget	1
2. MÅLING OG VURDERING AV EFFEKTER	3
3. METODE	9
3.1 Vurdering av datakilder	9
3.2 Våre datakilder	10
3.3 Valg av case	10
3.4 Dataanalyse	11
4. STEDSUTVIKLING	13
4.1 Nasjonal prioritering og satsing	13
4.2 Mål i regionale planer og program	15
4.3 Parametre, dimensjoner og indikatorer	17
4.4 Målgrupper	19
5. EFFEKTVURDERINGER	21
5.1 Vikna	21
5.1.1 Stedsutviklingsprosjektene	21
5.1.2 Stedsutvikling sett fra kommunens side	23
5.1.3 Effekter	25
5.2 Levanger	30
5.2.1 Stedsutviklingsprosjektene	30
5.2.2 Stedsutvikling sett fra kommunens side	32
5.2.3 Effekter	33
5.3 Grong	38
5.3.1 Stedsutviklingsprosjektene	38
5.3.2 Stedsutvikling sett fra kommunens side	40
5.3.3 Effekter	41
6. RESULTATER OG KONKLUSJONER	47
6.1 Effektvurderinger	47

6.2	Grunnlag for effektvurderinger	47
6.3	Effekter av stedsutviklingstiltak	49
6.3.1	Fylkeskommunens rolle	50
6.3.2	Næringsliv	51
6.3.3	Bosetting	51
6.3.4	Infrastruktur	52
6.3.5	Estetikk	52
6.3.6	Møteplasser	52
6.3.7	Aktiviteter	52
LITTERATURLISTE		55
Vedlegg 1: Steder og tildelinger over tid (1996-2009)		57
Vedlegg 2: Utbetalings- og rapporteringsskjema for tilskudd NTFK		58
Vedlegg 3: Gjennomgatte planer og program		67
Vedlegg 4: Intervjuguide		68
Vedlegg 5: Prosjektekteksempel Grong		70

FIGURLISTE

Figur	side
4.1: Arbeidstegning med begrepsgjennomgang	17
4.2: Ulike dimensjoner ved stedsutvikling	18
6.1: Dimensjoner på stedsutvikling	48

TABELLER

Tabell	side
2.1: Indikatorsystemet for stedsutvikling. Kilde: Furre et al (2009: 52-53)	6
4.2: Matrise over dimensjoner, indikatorer og målgrupper	20
5.3: Stedsutviklingstiltakene i Vikna i perioden	21
5.4: Stedsutviklingstiltakene i Levanger kommune i perioden	30

SAMMENDRAG

I stortingsmelding 25 (2008-2009: 34-36) fremheves behovet for det som omtales helhetlig stedsutvikling, og betydningen av stedsutviklingsarbeid som et viktig element og virkemiddel i distrikts- og regionalpolitikken.

Nord-Trøndelag fylkeskommune har bevilget midler til stedsutviklingstiltak fra første halvdel av 1990-tallet. Med utgangspunkt i det langsiktige hovedmålet med Regionalt utviklingsprogram (RUP) 2009-2012 som er: *"Verdiskaping og livskvalitet i Nord-Trøndelag"* har målet med oppdraget vært å vurdere effekten av fylkeskommunens stedsutviklingsinnsats og tilhørende virkemiddelbruk i forhold til denne målsettingen.

Det ble valgt å basere vurderingen på tre eksempelkommuner som har fått midler på ulike tidspunkt i perioden fra 1996 og fram til i dag, henholdsvis Vikna, Grong og Levanger kommune.

I forarbeidene til prosjektet ble prosjektets problemstillinger problematisert: 1) Hvilke parameter er egnet for måling av effekter av stedsutviklingstiltak? 2) Hvilke effekter har stedsutviklingstiltak? RUP-midler til stedsutviklingsarbeid benyttes i det som omtales som tilretteleggende prosjekter i kommunene. Dette er en type prosjekter som normalt ikke retter seg mot enkeltbedrifter. Tilretteleggende prosjekter anses som atskillig mer komplekse enn bedriftsprosjekter. Slike prosjekter kan bidra i like stor eller større grad til å nå de overordnede målene, men utfordringen er å kunne påvise det (se Furre et al. 2009). Svært mange forhold påvirker samfunnsutviklingen på samme tid. Denne kompleksiteten gjør at det metodisk er en stor utfordring å anslå effekter av virkemiddelbruk og tiltak på ulike nivå. Notatet legger derfor vekt på å belyse utfordringene knyttet til å måle effekter av tilretteleggende tiltak.

Stedsutviklingsarbeidet dreier seg om langsiktige og relaterte prosjekter og prosesser med en rekke delelementer. Ideelt sett bør prosjektene følges over tid for å identifisere reelle, mulige og latente effekter på en best mulig måte. Det er en viss fare for at man i slike vurderinger både kan over- og undervurdere effekter. Dette kan delvis relateres til at innsatsen fra en aktør er liten sett i forhold til den samlede aktivitet innenfor stedsutvikling. Et annet forhold skyldes kompleksiteten, med mange innsatser og mange effekter som man ikke har mulighet til å skille mellom. Over tid virker mange tiltak sammen og det blir vanskelig å isolere effekter relatert til et gitt tiltak eller en aktivitet.

Underveis i arbeidet er fokuset endret fra effektmåling til effektvurdering. Begrepet effektmåling er lett å relatere til målbare, kvantifiserbare størrelser. Det er ofte vanskelig å kvantifisere effekter av fylkeskommunenes tilretteleggende midler og spesielt vanskelig for stedsutviklingstiltak. Effektvurderinger gir større rom for å vurdere kvalitative forhold omkring stedsutviklingsprosjektene. Endringen begrunnes - og måling og vurdering av effekter diskuteres - nærmere i kapittel to.

I dette oppdraget er det brukt en todelt kvalitativ tilnærming. Første fase besto av dokumentstudie av fylkeskommunale planer og program som belyser og berører stedsutvikling i den aktuelle perioden, i tillegg til søknader på stedsutviklingsprosjekter

fra de utvalgte stedene, men også tilsagn/svar fra fylkeskommunen. I neste fase ble det gjennomført observasjoner, personlige intervju og gruppeintervju i de tre kommunesentrene. Se for øvrig kapittel tre.

En rekke målgrupper kan anses som kilder til en slik effektvurdering. Av ressurs hensyn har det imidlertid vært nødvendig å prioritere noen målgrupper. Vi valgte i denne sammenhengen kommunen (som politisk og administrativ enhet) og næringslivet. Gjennom disse kildene har vi også forsøkt å fange opp befolkningen på en indirekte måte.

Effektvurderingen hadde innledningsvis et fokus på *parameter*. Dette ble underveis endret til henholdsvis *dimensjoner*, som er et sett av beslektede variabler som kan ses på som ulike aspekter ved stedsutvikling, og *indikatorer* som er utvalgte variabler for å beskrive en dimensjon.

Dette gjorde at problemstillingen ble nyansert til å omhandle hvilke dimensjoner og indikatorer som er egnet til å vurdere effekter av stedsutviklingstiltak. På grunnlag av målformuleringer og strategier i fylkeskommunale planer og fylkeskommunenes effekt- og resultatmåling, ble det utarbeidet et forslag til dimensjoner og indikatorer som dannet grunnlag for innsamling av data fra de tre eksempelkommunene (fase 1). Gjennom dataanalysen har dimensjonene og indikatorene blitt revurdert på basis av hva man har vært opptatt av fra kommunens og næringslivets side (fase 2). Det betyr at dataanalysen har bidratt til korrigeringer av dimensjoner og indikatorer, med utgangspunkt i en nedenfra-opp tilnærming.

I kapittel fem presenteres og vurderes dataresultatene langs syv dimensjoner med hensyn til effekter av stedsutviklingsarbeidet i de tre eksempelkommunene. Dette er:

- Fylkeskommunens rolle
- Næringsliv
- Bosetting
- Infrastruktur
- Estetikk
- Møteplasser
- Aktiviteter

Kapittel seks presenterer konklusjonen fra arbeidet relatert til de to problemstillingene, samt premissene for disse.

1. INNLEDNING

1.1 Bakgrunn

Nord-Trøndelag fylkeskommune utarbeider hvert år et regionalt utviklingsprogram – RUP. KomRev Trøndelag IKS (2009) gjennomførte en foranalyse av regionalt utviklingsprogram på oppdrag fra Fylkeskommunens kontrollutvalg. I rapportens sammendrag og revisors konklusjon skrives følgende (op.cit. 2):

“Forundersøkelsen av saksbehandlingen i RUP viser at Regional utviklingsavdeling (RUA) har gode rutiner for behandling av søknader. Et utvalg av søknader behandlet i 2009 viser at avdelingens rutiner for saksbehandling blir fulgt. Ut fra hensynet til vesentlighet og risiko, anbefaler revisor at det ikke settes i gang en forvaltningsrevisjon med saksbehandling i RUP som tema. En annen aktuell vinkling til prosjekt er effektvurderinger av de tilretteleggende virkemidlene i RUP. Det vil bestandig være en viss risiko for at virkemiddelbruken ikke innrettes på mest effektive måte (dvs. at man ikke får mest mulig ut av tilskuddene som gis). Effektvurderinger av virkemiddelbruk er imidlertid et omfattende tema, og er svært krevende å evaluere”

Det slås altså fast at en effektvurdering av tilretteleggende virkemidler kan være et aktuelt tema å se nærmere på, og det påpekes samtidig at dette er en svært krevende oppgave.

Fylkestinget har fulgt opp saken og har bedt fylkesrådet om å intensivere arbeidet med å utvikle parametre for effektmåling av virkemiddelbruken under RUP. I den forbindelse ønsker fylkeskommunen å se nærmere på virkemidler brukt til stedsutvikling, hvordan man bør måle effekten av slike midler og på hvilke områder effektvurderingene skal foretas.

1.2 Nærmere om oppdraget

Oppdraget tar utgangspunkt i det langsiktige hovedmålet med RUP 2009-2012 som er: *”Verdiskaping og livskvalitet i Nord-Trøndelag”*. Målet med oppdraget er å vurdere effekten av Fylkeskommunenes stedsutviklingsinnsats og virkemiddelbruken i forhold til dette langsiktige målet.

I forarbeidene til prosjektet ble prosjektets problemstillinger problematisert. Følgende to problemstillinger skal besvares:

1. Hvilke parameter er egnet for måling av effekter av stedsutviklingstiltak?
2. Hvilke effekter har stedsutviklingstiltak?

Prosjektets første del skal finne fram til aktuelle parameter for måling av stedsutviklingstiltak. Disse parameterne skal ses i sammenheng med målsettingene for det regionale utviklingsarbeidet. Basert på disse parametrene skal det gjøres en måling av effektene.

Referanserammen for vurderingen er målsettinger for det regionale utviklingsarbeidet. I praksis er det målformuleringer i Fylkesplaner og regionale utviklingsplaner (RUP) og forgjengerne for RUP.

Nord-Trøndelag fylkeskommune har bevilget midler til stedsutviklingstiltak fra første halvdel av 1990-tallet. Vi har valgt å basere vurderingen på tre eksempelstudier, henholdsvis tre kommuner som har fått midler på ulike tidspunkt i perioden fra 1996 og fram til i dag.

Det er viktig å presisere at vi valgte å løse oppdraget ved å utarbeide en arbeidshypotese om parameter for vurdering av effekter på basis av identifiserte målsettinger for stedsutviklingsarbeidet i planer og program for perioden. Arbeidshypotesen ble revidert i forbindelse med de effektvurderingene som har blitt gjort. Tilnærmingen med parameter er problematisert og er videreutviklet underveis i arbeidet med effektvurdering av stedsutviklingstiltak i de tre eksempelkommunene. Vi kommer nærmere inn på fremgangsmåte og metodikk i kapittel tre.

Som nevnt over er det svært krevende å måle effekter av tilretteleggende virkemidler. I vurderingen vil vi derfor også legge vekt på å belyse utfordringene knyttet til å måle effekter av tilretteleggende tiltak. Dette er bakgrunn for at tilnærmingen effektmåling erstattes med effektvurdering. Denne endringen begrunnes i kapittel to.

2. MÅLING OG VURDERING AV EFFEKTER

Fra KomRev (2009) sine vurderinger ble det påpekt at måling og vurdering av effekter er svært krevende. I dette kapitlet skal vi se litt nærmere på hvorfor det er slik og hvordan det påvirker vurderingsarbeidet. Dette gjøres som en kortfattet gjennomgang av annet forsknings- og utredningsarbeid som har berørt utfordringer tilknyttet temaet.¹

I 2007 oppnevnte KRD en nasjonal arbeidsgruppe for å utarbeide effektindikatorer for midler kanalisert over programkategori 13.50 Distrikts- og regionalpolitikken, kapittel 551, post 60 i statsbudsjettet; tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling. I sluttrapporten fra dette arbeidet slår Furre et al (2009: 81, se også Oxford Research 2009a: 69) fast:

“Mulighetene til å måle resultater av prosjektene varierer ut fra om det er Innovasjon Norge eller Fylkeskommunen som har bevilget midlene. Dette skyldes først og fremst at disse organisasjonene bevilger midler til ulike typer prosjekter. Innovasjon Norge gir penger til bedriftsrettede prosjekter, mens fylkeskommunen gir midler til tilretteleggende prosjekter. Ut fra en samlet betraktning er de bedriftsrettede prosjektene mindre komplekse enn de tilretteleggende. Dette gjør at en i større grad blir i stand til å måle hvilke resultater som oppnås gjennom de bedriftsrettede prosjektene. Det er svært viktig å være klar over at dette nødvendigvis ikke betyr at de bedriftsrettede prosjektene gir bedre resultater enn de tilretteleggende. De tilretteleggende prosjektene kan bidra i like stor eller større grad til å nå de overordnede målene. Utfordringen er imidlertid å kunne påvise det. For de tilretteleggende prosjektene vil det i større grad være snakk om å tro at de virker snarere enn å kunne påvise det”

I oppsummeringen om ordningens utforming og effekter (Furre et al. 2009: 81), påpekes følgende:

“I vurderingene av hvilke effekter midler over post 60 skaper, er det derfor svært viktig å ha i mente at ikke alt som kan måles trenger å være bra, og at det heller ikke er slik at alle bra tiltak kan måles”

RUP-midler til stedsutviklingsarbeid benyttes i det som omtales som tilretteleggende prosjekter i kommunene. Dette er en type prosjekter som normalt ikke retter seg mot enkeltbedrifter. Som påpekt ovenfor kan tilretteleggende prosjekter anses som atskillig mer komplekse enn bedriftsprosjekter (Furre et al. 2009). Tilretteleggende prosjekter kan bidra i like stor eller større grad til å nå de overordnede målene, men utfordringen er å kunne påvise det (ibid.).

Svært mange forhold påvirker samfunnsutviklingen på samme tid. Denne kompleksiteten gjør at det metodemessig er en stor utfordring å anslå nærings- og samfunnseffekter av virkemidler og tiltak. Man må forsøke å sannsynliggjøre hvordan utviklingen ville vært

¹ Deler av kapittel 2 og 3.1 bygger på Sand et al. (2010; 2011/in prep)

uten de konkrete tiltakene man studere effekten av. I faglitteraturen kalles dette det kontrafaktiske problemet og det er i hovedsak to metoder som kan benyttes (se f.eks. Hervik et al. 2006 og Hervik et al. 2009, Sand et al 2010, Sand et al. 2011/in prep):

- 1) Innhenting og analyser av data fra personer og bedrifter som er sterkt berørt av et tiltak med fokus på deres subjektive vurderinger av hvilke effekter tiltaket har utløst for dem.
- 2) Innhenting og analyse av data for sammenlignbare kontrollgrupper. Utvikling i gruppen av aktører som er sterkt berørt av tiltaket kan her sammenlignes med en relativt lik gruppe hvor den dominerende forskjellen er at disse ikke er berørt av et slikt tiltak.

Førstnevnte metode er brukt i flere sammenhenger, for eksempel i evalueringer av kortsiktige effekter av omstillingsprogram (jf. Pettersen 2009) og kort- og langsiktige effekter av Innovasjon Norges ordinære virkemidler (Hervik et al. 2006). Hervik et al. (2006) måler langsiktige effekter av tilskudd for bedrifter med utgangspunkt i regnskapsdata over tid og intervjuer med enkeltbedrifter om tilskuddenes betydning rett etter støttetidspunktet.

Det å etablere sammenlignbare kontrollgrupper er også krevende. Ofte benyttes utviklingen i alle distriktskommuner eller alle landets kommuner som sammenligningsgrunnlag når man vurderer utviklingen i enkeltkommuner. Slike sammenligninger fanger ikke opp forskjeller i næringsstruktur og hvordan tidligere negativ utvikling påvirker situasjonen i aktuelle kommuner vs. andre.

Som Sand et al. (2010) påpeker kan metode 1 gi troverdige resultat når det er ressurser til å vurdere hvordan andre forhold enn tiltaket har påvirket utviklingen. I et intervju rett etter gjennomføring av tiltaket vil dette ofte være tilfellet slik at man kan få gode anslag på kortsiktige effekter av et tiltak. På lengre sikt vil dynamikken i næringslivet og en rekke andre forhold påvirke enkeltbedrifter og nærings- og samfunnsutviklingen i et område. Resultatene i Hervik et al. (2006) antyder her at metode 1 ikke vil være tilstrekkelig til å anslå langsiktige effekter for enkeltbedrifter uten at det gjøres grundige undersøkelser med nye intervju av informanter fra bedrifter som hadde positive korttidseffekter av tiltakene.

Furre et al. (2009) har utviklet effektindikatorsystem for midler over statsbudsjettets kapittel 551, post 60, som er Kommunal- og regionaldepartementets bevilgning til fylkeskommunene til regional utvikling. Stedsutvikling er her et av sju delmål i det regionale utviklingsarbeidet. I dette utviklingsarbeidet har de problematisert utfordringene med å etablere effektindikatorer for stedsutviklingsprosjekter. Dette utredningsarbeidet legger føringer for stedsutviklingsmidlene i Nord-Trøndelag fylkeskommune.

I utredningen (Furre et al 2009, se også Oxford Research 2009a) henvises det til utfordringer på flere områder og disse er oppsummert under:

- Stedsutviklingsprosjekter representerer ofte *langsiktig prosesser*
- Prosjektene er sterkt steds spesifikke og involverer et *høyt antall aktører*, en vil ikke få et komplett bilde
- Mange prosjekter har en lang *forhistorie* med tidligere prosjekter som bygger på hverandre. Stedsutviklingsprosjekter er ofte av denne typen. I slike tilfeller er det vanskelig å måle effektene av akkurat et bestemt prosjekt i en kjede av prosjekter som bygger på hverandre. Det er en fare for at resultatene og effektene av prosjektene vil bli overvurdert dersom en ikke tar hensyn til porteføljeaspektet. Dette kan blant annet være tilfelle for prosjekter der en tar sikte på å utvikle en verdikjede over tid eller for større kommunikasjons- og stedsutviklingsprosjekter som består av flere tiltak. Utfordringen er her spesielt stor når det prosjektet som vurderes kun utgjør en liten bit av den totale satsingen. De resultatene som oppnås vil da i liten grad være relatert til det aktuelle prosjektet, men til den aktuelle porteføljen av prosjekter.
- Måleutfordringer knyttet til *holdninger og motivasjon*, noe som ofte er viktige dimensjoner ved stedsutviklingsprosjekter. Her er det flere måleutfordringer; holdninger og motivasjon er vanskelig å operasjonalisere og de inngår i en kompleksitet hvor man ikke vil kunne påvise årsak-virkningsforhold av de midlene som bevilges. En supplerende framgangsmåte som kan benyttes for denne typen prosjekter er at en gjennomfører noen longitudinelle casestudier for å illustrere hva som kan oppnås gjennom slike prosjekter over tid. En slik framgangsmåte vil være bedre i stand til å få fram kompleksiteten i disse prosjektene, men en vil ikke kunne påvise kausale relasjoner. Man kan imidlertid sannsynliggjøre i hvilke grad det er en slik link gjennom den historien som fortelles.
- *Hvem drar nytte av prosjektet?* Dette er også utfordringer som relateres til stedsutviklingsprosjekter. For at en skal kunne være i stand til måle resultater og effekter av et prosjekt, må en for det første være i stand til å definere hvem som drar nytte av tiltaket. Dette kan være vanskelig i en del tilfeller. Dette gjelder for eksempel i stedsutviklingsprosjekter. I et prosjekt som dreier seg om sentrumsutvikling, vil de fleste være enige i at både næringslivet som er lokalisert i sentrum samt innbyggerne i kommunen vil ha nytte av det på ulike måter. Tiltaket vil også kunne få betydning for turister. Disse vil kunne få et mer positivt inntrykk av stedet, noe som kan påvirke sannsynligheten deres for at de vil komme tilbake. Det vil imidlertid være svært vanskelig å identifisere den populasjonen av turister som har vært innom sentrum samt hvor lenge de må ha vært innom for å forvente at tiltaket har noen betydning.

Videre sier Furre et al (2009) at det finnes enkeltprosjekter som er så spesielle at de aldri vil kunne evalueres under et indikatorsystem, og det finnes sider ved rapporteringsstrukturen og rapporteringsrutinene som vanskeliggjør fortløpende indikatorproduksjon.

I Furre et al (2009) legges det vekt på å skille mellom tre sentrale størrelser ved design av et indikatorsystem: aktiviteter, resultater og effekter. Alle tre størrelsene bør være målbare, men indikatorer for hver enkelt forteller oss helt ulike ting. For et effektindikatorsystem er det imidlertid viktig at vi har informasjon om alle tre størrelsene. Det er forholdet mellom størrelsene som viser hvor effektiv virkemiddelbruken er. Furre et al (2009) sin utforming av indikatorsystemet for stedsutvikling er gjengitt i tabellen under.

Tabell 2.1: Indikatorsystemet for stedsutvikling. Kilde: Furre et al (2009: 52-53)

Arbeidsmål/delmål	Spørsmål	Resultatindikator	Effektindikator
Mål 7 Stedsutvikling Skal gjøre mindre sentra og små og mellomstore byer mer attraktive og aktuelle som bosted og som lokalisering av bedrifter	Har prosjektet bidratt til å gjøre regionen mer attraktiv som næringsregion Har prosjektet bidratt til å gjøre regionen mer attraktiv som boregion	- Antall prosjekter som har bidratt til å gjøre regionen mer attraktiv for næringsetableringer - Antall prosjekter som har bidratt til å gjøre regionen mer attraktiv som bosted	- Andelen prosjekter som har bidratt til å gjøre regionen mer attraktiv for næringsetableringer - Andelen prosjekter som har bidratt til å gjøre regionen mer attraktiv som bosted

Effektindikatorsystemet ble uttestet gjennom en survey rettet mot prosjektledere/prosjektansvarlige for tilsagn gitt i 2005 i noen utvalgte fylkeskommuner.

Her presenterer Furre et al (2009: 76-77) tre effektindikatorer for stedsutvikling:

- andelen prosjekter som har bidratt å gjøre regionen mer attraktiv som næringsregion
- andelen prosjekter som har bidratt å gjøre regionen mer attraktiv som boregion
- andelen prosjekter som har bidratt til stedsutvikling (ny i forhold til tabell 2.1)

Furre et al (2009) finner at resultatene at prosjektene ikke kan sies å ha gitt store bidrag på dette området. Prosjektene har i størst grad bidratt til stedsutvikling (estetisk, kulturelt, nye møteplasser osv), hvor det er 30 prosent av prosjektene som har bidratt. Furre et al (2009: 82, vår utheving) oppsummerer på følgende vis: "Når det gjelder stedsutvikling bidrar prosjektene i *ikke uvesentlig grad*."

Det påpekes videre at det basert på disse funnene dermed kan være grunn til å følge opp de tilretteleggende prosjektene spesielt godt i årene som kommer og eventuelt supplere indikatorsystemet med mer detaljerte analyser. For de tilretteleggende prosjektene vil det i større grad være snakk om å tro at de virker snarere enn å kunne påvise det (Furre et al 2009).

Sand et al (2010) har også diskutert utfordringer knyttet til måling av effekter og påpeker at måling av effekter av tiltak byr på en del teoretiske og metodiske utfordringer. Disse er oppsummert i punktene under:

- 1) Det må vurderes hva som hadde skjedd hvis tiltaket ikke var blitt gjennomført (kontrafaktisk spørsmål)
- 2) Et tiltak kan ha både direkte og indirekte effekter, og disse kan det være vanskelig å skille
- 3) Et resultat som ble betraktet som gunstig på kort sikt, trenger nødvendigvis ikke å være det på lang sikt
- 4) Resultatet avhenger av hva man måler effekten på, og hvordan man måler dette
- 5) Effekten av tiltaket avhenger av kontekst (tidspunkt, type lokalsamfunn, næringsstruktur, kompetanse, ressurspersoner osv)
- 6) Samfunnet er komplekst og en rekke andre faktorer kan også ha påvirket utfallet

Punktene over oppsummerer utfordringene og understreker at det kan være utfordrende og arbeidskrevende å forsøke å isolere effekter på en faglig holdbar måte. En tilnærming er å ta utgangspunkt i tiltakene og ut fra dem fokusere på prosesser, sammenhenger og indikatorer som sentral teori og eksisterende kunnskap tilsier er de viktige. Disse teoretiske og metodiske vurderingene danner bakteppe for hvordan vi har valgt å gå fram. Framgangsmåten beskrives nærmere i neste kapittel.

Furre et al (2009) sitt arbeid med utvikling av indikatorsystem har lagt føringer for fylkeskommunens mål- og resultatstyring i dag. For RUP 2011 er mål- og resultatstyringen todelt:

- 1) Oppfølging av KRDs nasjonale opplegg for effekt- og resultatmåling
- 2) Videreføring av fylkeskommunens tidligere system for aktivitetsmåling, altså måling av virkemiddelbruken i forhold til programmets innsatsområder.

I denne sammenhengen er den første delen av systemet, interessant fordi der skal prosjektene rapportere på måloppnåelse, de viktigste resultater og forventede effekter. I tillegg skal prosjektene rapportere på følgende punkter:

- Bedret lønnsomhet
- Bedret konkurranseevne
- Opprettholde/ videreutvikling eksisterende virksomhet evt. nyetablering
- Økt innovasjon/ innovasjonsevne
- Økt kompetanse
- Økt tilgjengelighet
- Større attraktivitet som bosted eller lokaliseringsvalg for bedrifter
- Økt attraktivitet som reisemål
- Styrking av regionale sentra

- Stabilisering eller økning av befolkningen

Fylkeskommunens rapporteringsskjema er å finne som vedlegg 2.

3. METODE

I dette kapitlet presenteres vår tilnærming og framgangsmåte for å finne fram til aktuelle dimensjoner og indikatorer og vurdere effekter av stedsutviklingsarbeid. Problemstillingene, den økonomiske rammen for prosjektet og kunnskapsstatus på området legger viktige føringer for hvordan man kan gå frem for å vurdere effekten av virkemiddelbruken i forhold til det langsiktige hovedmålet med RUP 2009-2012: *"Verdiskaping og livskvalitet i Nord-Trøndelag"*.

3.1 Vurdering av datakilder

På nærings- og samfunnsnivå er det betydelig mer komplekst og vanskelig å isolere effekter av tilretteleggende tiltak enn for bedriftsrettede tiltak. (Sand et al. 2010, Furre et al. 2009). I en kritisk gjennomgang av ulike evalueringsmetoder viser Armstrong and Wells (2006) at effektmålinger like gjerne kan baseres på en kvalitativ "bottom-up" tilnærming, der nøkkelinformanter f.eks. blir bedt om å vurdere om de nyskapede arbeidsplassene ville kommet uansett. I Andersen et al. (1997) er det nettopp denne metoden som brukes for å anslå sysselsettingseffektene av omstillingsprogram på 80-tallet og tidlig 90-tall. Denne metoden har imidlertid klare begrensninger når det gjelder nøkkelinformantenes oversikt både over bedriftseffekter som kan direkte relateres til programmet og mer indirekte resultater og effekter av programmene (for eksempel gjennom nyetableringer og større satsingsvilje i området fordi prosjektet fikk i gang aktivitet og skapte optimisme).

Det å belyse for eksempel vekstevnen kan gjøres både kvantitativt og kvalitativt. Kvantitative indikatorer er bl.a. hvordan antall nyetableringer har endret seg over tid før, under og etter gjennomføring av tiltak. Kvalitativt kan man sammenligne hvordan støtteapparatet for næringslivet har utviklet seg, samt om aktiviteter initiert i prosjektperioden har påvirket den lokale nyskapingsskulturen i positiv retning. Intervjuer kan ikke minst være viktige for å avdekke forhold som enten har påvirket statistikken i stor grad, eller som ikke kan leses av statistikk. Det første kan dreie seg om en eksternt initiert bedriftsetablering som har skjedd uavhengig av et program eller en innsats, mens det andre for eksempel kan dreie seg om utvikling av tettere og mer fruktbart samarbeid mellom næringsliv og offentlig administrasjon.

Det å basere seg på en type data og analyse kan være tilstrekkelig, men generelt anbefales at man henter inn data fra en rekke kilder og bruker ulike analyseverktøy, se f.eks. Schiefloe et al. (1997) og diskusjonen av 360-graders evaluering. Dette betyr enkelt sagt at man bør innhente data fra alle sentrale grupper av aktører som er blitt berørt av tiltaket man evaluerer. Innen de ulike gruppene kan det være forskjellige oppfatninger om tiltaket og effektene av det, og det er derfor viktig å få dette belyst fra flere kilder. I tillegg er det svært mange forhold som påvirker utviklingen i berørte bedrifter og samfunn. Dette bør derfor belyses ved ulike typer data og et bredt spekter av analysemetoder.

I likhet med studien av langsiktige effekter av omstillingsprogram (Sand et al. 2010), anses spørreskjema og strukturerte intervju med bedriftsrepresentanter og vanlige

borgere/innbyggere som sådan, som vanskelig å gjennomføre i dette prosjektet. Slike undersøkelser krever høy svarprosent og god kunnskap om utviklingsprogrammet over tid. Dette gjør det trolig umulig å få ut gode data fra slike undersøkelser til vårt formål. I tillegg har det ikke vært ressurser til å gjennomføre en omfattende datainnsamling i prosjektet.

Slik Sand et al. (2010) viser, kan man klare å identifisere sannsynlige effekter av program og satsninger ved å gå gjennom tilgjengelig dokumentasjon om hva som er gjennomført og eventuelt oppnådd på kort sikt, gjennomføre egne intervjuer og analyser av data for hver kommune man fokuserer på og diskutere og relatere aktuelle funn til tidligere forskning om effekt av virkemidler.

3.2 Våre datakilder

I løsningen av dette oppdraget har vi brukt en todelt tilnærming. Den første fasen innbefattet en dokumentstudie av fylkeskommunale planer og program som belyser og berører stedsutvikling i den aktuelle perioden (se vedlegg 3). I tillegg har vi undersøkt planer, søknader på stedsutviklingsprosjekter fra de utvalgte stedene, men også tilsagn/svar fra fylkeskommunen. Dette arbeidet resulterte i en kartlegging av aktuelle dimensjoner og indikatorer relatert til målsettinger på ulike tidspunkter i perioden 1996-2009.

Selve effektivvurderingen relateres til de identifiserte og valgte dimensjoner og indikatorer fra første fase. Vi anser kommunen som målgruppe og betrakter hvert kommunesenter som et case. Data fra de ulike casene er først og fremst generert gjennom personlige intervju og gruppeintervju, der etatsansvarlige og rådmann, og i ett tilfelle ordfører deltok. I forkant av gruppeintervjuene i kommunene ble det utarbeidet en intervjuguide (se vedlegg 4). I tillegg har vi involvert næringslivet på stedet, både ved å snakke med leder for næringsforening eller lignende og gjennom korte intervju med utvalgte næringsdrivende.

Både gjennom gruppeintervjuene og de individuelle intervjuene ble det spurt etter sentrale personer som vi burde snakke med i forbindelse med tematikken. Gjennom en slik "snøballmetode" nådde vi ut til andre relevante meningsytrere som vi i utgangspunktet ikke kjente til. Prosjektets rammer har ikke gitt mulighet for å gjennomføre noen omfattende undersøkelse av befolkningen som sådan. Denne målgruppen har indirekte blitt dekt gjennom datainnsamling i det kommunale apparatet og næringslivet, som da har dannet basisen i casene.

3.3 Valg av case

Oppdragsbeskrivelsen lister opp de 10 stedene som har fått mest midler til stedsutvikling siden 1996, og tre av disse stedene ble valgt ut som grunnlag for å gjøre effektivvurderingen. Det ble videre påpekt at det var ønskelig med en variasjon når det gjaldt kommunestørrelse og at det er den langsiktige innsatsen over tid som skal evalueres

og ikke resultatet av innsatsen et enkelt år. Vi har laget en matrise over stedene og tidspunktene for tildelingen i perioden 1996-2009 (jf. vedlegg 1).

Det viser seg at tildelingene til de ulike stedene har noe ulikt mønster over tid. Flere steder har tildeling ett år og så opphold en periode, før ny(e) tildelinger. Effektene av stedsutviklingstiltak er ofte langsiktige. Derfor vil det være et poeng å velge steder som startet tidlig med stedsutviklingsarbeidet. I valget av steder er det aktuelt å forsøke å fange opp steder som tidlig har gjennomført stedsutviklingsprosesser og fysiske tiltak. Vi antar at vi til en viss grad kan fange opp dette ved å velge steder som har flere tildelinger tidlig i den angitte tidsperioden.

Tre av stedene har deltatt i programmet “Miljøvennlige og attraktive tettsteder” (Tettstedsprosjektet), som Trøndelag Forskning og Utvikling har evaluert sammen med Agderforskning. Dette betyr at vi kjenner godt til de prosesser og tiltak som er utført på disse stedene fram til ca. 2005. Dette er Steinkjer, Vikna og Grong. Disse kommunenes deltakelse i tettstedsprosjektet gjør at de antakelig har arbeidet med stedsutvikling på en bredere basis enn de øvrige kommunene. Dette gjør at det er uaktuelt å velge bare disse kommunene, men at en eller flere blir med.

Flere tidlige tildelinger, kravet om små og store kommuner og vårt ønske om å dra nytte av kunnskap vi allerede besitter i forbindelse med evalueringen av Miljøvennlige og attraktive tettsteder gjorde at vi i samarbeid med oppdragsgiver endte opp med å velge tre steder; henholdsvis Levanger, Rørвик og Grong

Levanger er en relativt stor kommune. De har tildelinger spredt over hele perioden og skiller seg således noe ut fra de andre. Videre har Levanger tildels store tildelinger.

Rørвик i Vikna kommune ble inkludert med basis i tidlige tildelinger og mange tildelinger i den aktuelle perioden. I tillegg ble det vektlagt at Rørвик deltok i Miljøvennlige og attraktive tettsteder.

Grong ble også valgt på bakgrunn av tidlige tildelinger og at det er en liten kommune. Grong har også deltatt i Miljøvennlige og attraktive tettsteder.

3.4 Dataanalyse

Kapittel to legger føringer for vår tilnærming til datagenerering og -analyse. Vi har valgt en tilnærming hvor noen av de berørte og involverte partene får mulighet til å komme med sine subjektive vurderinger. Vi får da et tilfang av kvalitative data som grunnlag for å gjøre effektvurderinger.

Analysearbeidet har ledet til å besvare de to problemstillingene som er gitt. Den første handler om hvilke dimensjoner og indikatorer som egner seg for måling av stedsutviklingstiltak og det andre er effektene. Problematikken omkring dimensjoner og indikatorer er nærmere omtalt i kapittel 4.3.

De kvalitative dataene har dannet grunnlaget for analysene som leder fram til besvarelsen av problemstillingene.

4. STEDSUTVIKLING

I dette kapitlet diskuteres og presenteres nasjonale prioriteringer og satsninger, regionale mål, samt aktuelle parameter/dimensjoner/indikatorer og målgrupper knyttet til effektvurdering av stedsutvikling i Nord-Trøndelag.

4.1 Nasjonal prioritering og satsing

I stortingsmelding nr. 25 (2008-2009: 34-36) gjøres det et poeng ut av behovet for det som omtales som helhetlig stedsutvikling, og betydningen av stedsutviklingsarbeid som et viktig element og virkemiddel i distrikts- og regionalpolitikken. Som det blir påpekt:

“Regjeringa ser på utviklinga av attraktive stader å bu og leve i som eit sentralt verkemiddel for tilflytting og busetjing. Stadutvikling bør vere ein del av regionale utviklingsstrategiar på line med andre tiltak for å styrkje lokal samfunnsutvikling. Dette er særleg viktig i mindre regionale sentra for å gjere dei attraktive for unge i etableringsfase”.

Det bidrar til å sette ytterligere fokus på hvor komplekst stedsutviklingsarbeid er gjennom det som står skrevet videre (op.cit.):

“Stadutvikling handlar om prosessar og tiltak som med utgangspunkt i den fysiske staden skal auke opplevinga av attraktivitet. Det handlar om metodar for å utvikle lokalsamfunnet i samspelet mellom fysiske omgjevnader, møteplassar og sosialt miljø, kultur, samferdsel og næringsutvikling, gode bustader og betring av dei fysiske omgjevnadene. Det handlar òg om byggjeskikk som femner om både estetikk, fysiske og sosialt livsmiljø, ressursbruk, energi og universell utforming. Gode stadutviklingsprosessar krev mobilisering, medverknad og dialog med både innbyggjarar, næringsliv og utbyggjarinteresser. Arbeidet med stadutvikling er derfor overlappande med samfunnsplanlegging og andre typar lokalsamfunnsarbeid som inneber breie samordningsprosessar og mobilisering av lokale ressursar”.

Her er det relevant å vise til programmet “Miljøvennlige og attraktive tettsteder” (Tettstedprogrammet). Tettstedsprogrammet var en femårig satsning initiert av Miljøverndepartementet og Kommunal- og regionaldepartementet som pågikk i perioden 2001-2005. Totalt deltok 16 kommuner og 4 fylkeskommuner i programmet. Ved blant annet å endre på den fysiske utformingen skulle kommunesentraene bli mer attraktive for innflytting av folk og bedrifter og redusere utflyttingen (jf. Lysø & Carlsson 2003, Lysø et al. 2003, Karlsen et al. 2004, Lysø et al. 2005).

Tettstedprogrammet kan på en måte knyttes til Richard Florida sin teori om toleranse, kreativitet og talent, da det var knyttet til medvirkningsbaserte planprosesser som skulle materialisere seg i ny og mer tiltalende utforming av kommunesentraene. Han mente å sitte på hemmeligheten bak den pågående transformasjonen av vårt samfunn og vår økonomi. Som han skrev: *“Powering the great ongoing changes of our time is the rise of human creativity as the defining feature of economic life”* (Florida, 2002: 21). I sin

tilnærming tar han utgangspunkt i den kreative arbeidstaker. Til lokale og regionale politikere er budskapet å bygge et kreativt samfunn, et godt samfunn der mennesker vil leve, bo og arbeide. Florida (2002) kan sies å konkludere med at man bør satse på å tiltrekke seg mennesker og da helst kreative mennesker, gjennom å bygge attraktive bosteder. Floridas empiri var fra relativt store regioner i USA, men det finnes regioner som har prøvd ut dette i Norge.

Aktuelle effekter med hensyn til arbeidsmåter i kommunene og forventede læringseffekter seks år senere – i 2011, kan for eksempel relateres til programmenes strategier, som var preget av et planmessig ”nedenfra opp perspektiv” for å bidra til ønsket utvikling. I programnotatet til Tettstedsprogrammet (jf. Lysø et al 2005:6) utdypes dette slik:

”Programmet skal i løpet av en femårsperiode gi resultater i form av fysiske forbedringer, organisatoriske tiltak og igangsatte prosjekter. Bred mobilisering, deltakelse av kvinner og ungdom skal tillegges vekt”.

I programmet ble det arbeidet med utgangspunkt i fem delstrategier for å bidra til å realisere dette slik at man:

- stimulerer til lokal medvirkning i stedsutviklingsprosesser med særlig vekt på kvinner og unge
- stimulerer til etablering av lokale partnerskap og styrker kommunens rolle som aktiv aktør i tett samarbeid med private og med andre offentlige instanser
- utvikler kommunal kompetanse og styrker det regionale nivåets evne til å veilede i lokale stedsutviklingsprosesser
- ser ulike statlige og regionale tiltak og virkemidler av betydning for tettstedsutviklingen i sammenheng for å oppnå større effekt lokalt (et viktig virkemiddel er utvikling av målrettet regional samordning og samarbeid gjennom de etablerte, regionale ressursgrupper samt den nasjonale ressursgruppa)
- styrker nettverk mellom sentrale myndigheter, det regionale nivået og andre samarbeidspartnere for å sikre mobilisering, evaluering og læring

Følgeevaluator (op.cit. XII) slår fast at det i gjennomføringsperioden har vært stor spredning både mht. type tiltak, varighet, omfang, kostnader, type innsatsfaktorer osv. i deltakerkommunene. Som det påpekes:

“Noen tiltak er svært ressurskrevende og krever et betydelig samarbeid, økonomiske bidrag og politiske vedtak, eksempelvis større vegprosjekt, restaureringsprosjekt og lignende. Andre tiltak er dugnadspregete og mindre økonomisk krevende. De store prosjektene har latt seg løse i partnerskap mellom lokale aktører – næringsliv, eiere og kommune – og regionale eller statlige aktører. I de mindre prosjektene er det

sterkt lokalt eierskap kombinert med små midler – såmidler – som utløser lokal innsats og skaper resultater”

Det vises videre til de ulike rollene fylkeskommunen har hatt ovenfor deltagerkommunene gjennom tettstedsprogrammet (op.cit. 107):

- Koordineringsrollen horisontalt (regionalt) mellom fylkeskommunen og andre regionale aktører som Fylkesmann og Statens vegvesen.
- Koordineringsrollen vertikalt med Miljøverndepartementet på den ene siden og kommunene i programmet på den andre siden.
- Veilederrollen overfor kommunene om tettstedsutvikling.
- Pådriver- og inspiratorrolle.
- Mentorrollen.
- Finansieringsrollen.
- Den regionale utviklingsrollen.

Disse identifiserte rollene gir indikasjoner på at fylkeskommunen ut fra en generell vurdering spilte en vesentlig rolle utover finansierings- og koordineringsansvaret i programmet.

4.2 Mål i regionale planer og program

På regionalt nivå er fylkeskommunen den sentrale aktøren i stedsutviklingsarbeidet. Fylkeskommunens planverk er forankret i de nasjonale planene, og i Nord-Trøndelag har man hatt fireårige fylkesplaner og årlige regionale utviklingsplaner (RUP).

Det langsiktige hovedmålet med RUP i fireårsperioden 2009-2012 er: *”Verdiskaping og livskvalitet i Nord-Trøndelag.”* Dette er hovedmålet som effektene skal avspeile. Vårt oppdrag omhandler stedsutviklingstiltak som ligger forut for RUP 2009-2012. Den aktuelle tidsperiode for vurdering av stedsutviklingstiltakene er 1996-2009. I denne perioden har tidligere fylkesplaner og RUP gitt målene for arbeidet med stedsutvikling. En reell måling av effekten av stedsutviklingstiltak i f.eks 1998 må gjøres i forhold til de målsettingene som var gjeldende i 1998. En første del av oppdraget vil derfor være å kartlegge de til en hver tid gjeldende målsettinger for stedsutvikling, slik at man måler mot det målet som gjaldt den gangen tiltaket ble omsøkt, tildelt og gjennomført.

Fylkesplaner og ulike forløpere til det vi i dag kjenner som regionale utviklingsprogram (RUP), er gjennomgått med tanke på å kartlegge overordnede målsettinger og målsettinger knyttet til stedsutvikling. En oversikt over planene finnes i vedlegg 3.

Stedsutvikling er en tematikk som er noe uklar i de første planene vi har sett på, selv om den har et eget underkapittel i Fylkesplanen for 1996-1999, del II. Etter dette har stedsutviklingsarbeidet kommet tydeligere fram i regionale planer, men det mangler konkrete, målbare målsettinger knyttet til stedsutvikling. Det mest konkrete er oversikter over tiltak som er tatt inn i RUPene.

De regionale planene kan ikke sies å være særlig konkret på målsettinger. De har imidlertid et overordna mål som enten fokuserer på livskvalitet eller næring og livskvalitet (bosetting).

- Fylkesplan 1996-1999 har dette overordna målet:

”Sikre livskvaliteten for innbyggerne i Nord-Trøndelag”

- Fylkesplan 2000-2003 har følgende overordna mål:

”Nord-Trøndelag skal framstå som attraktiv for næring og bosetting”

I felles fylkesplan for Nord- og Sør-Trøndelag samt Trondheim kommune (2005-2008) ”Kreative Trøndelag – her alt e mulig uansett” anvises hovedretninger for utviklingen av Trøndelag, som er:

”et meningsfylt liv og et godt samfunn for Trøndelags viktigste ressurs – menneskene som bor her”.

Dette forsterkes ved hjelp av underoverskriftene kreativitet, kompetanse og samhandling, der det under førstnevnte blir påpekt at:

”Ambisjonen om å bli den mest kreative region i Europa, innebærer en strategi og et systematisk arbeid for å utløse Trøndelag sitt kreative potensial, ved å posisjonere landsdelen nasjonalt og internasjonalt, og ved å skape by- og tettstedmiljøer som er åpne, mangfoldige og attraktive” (op.cit: 7).

Felles fylkesplan for Nord- og Sør-Trøndelag samt Trondheim kommune (2009-2011) har samme tittel som planen for foregående periode. Under **satsningsområde 7**, attraktivitet, livskvalitet og helse – i bygd og by, er **målet**:

”Trøndelag er attraktivt - for alle”

Denne følges opp av blant annet **strategi 1**, ”styrke småbyenes og distriktenes særegne steds kvaliteter”, står følgende skrevet: “Et vesentlig moment må være å sikre småbyenes og tettstedenes mulighet til å ivareta funksjonen som service- og regionsentre” (op.cit. 25).

Gjennomgangen av fylkesplanene og tilhørende RUPer for perioden 1996-2009 identifiserer strategier og oppfølgingspunkter, men gir få konkrete målsettinger som kan anvendes som grunnlag for å måle eller vurdere effektene av tilretteleggende virkemiddelbruk. Dette viser i seg selv utfordringene knyttet til å sette konkrete mål på noe så komplekst som regionalt utviklingsarbeid.

Gjennomgangen av plandokumentene har imidlertid vist en utvikling over hva man har forstått med begrepet stedsutvikling. Målkartleggingen har derfor bidratt til å gi en forståelse av hvor sammensatt stedsutvikling kan være, noe som igjen gir føringer for hva man kan/skal måle og vurdere.

Bildet under er en arbeidstegning som illustrerer en oppsummering av begreper knyttet til stedsutvikling i de planer, program, søknader og tilsagn som er gjennomgått. **Bolyst, attraktivitet, livskvalitet, verdiskaping og omdømme** er noen av begrepene som brukes for å beskrive det man ønsker å oppnå, og som antakelig er konkretisert som behov, ønsker og lignende i arbeidet med stedsutvikling og tilhørende prosesser ute i kommunene.

Figur 4.1: Arbeidstegning med begrepsgjennomgang

Gjennom denne systematiseringen er det identifisert ulike områder som kan relateres til stedsutvikling. Disse danner et utgangspunkt for å identifisere aktuelle parameter i neste kapittel.

4.3 Parametre, dimensjoner og indikatorer

Hvilke parametre som velges er avgjørende for resultatet. KomRev Trøndelag IKS (2008) påpeker at det er svært krevende å evaluere effektene av tilretteleggende virkemidler. Dette skyldes først og fremst usikkerhet om hvilke effekter som virkemidlene gir og i hvor stor grad slike effekter kan isoleres til å skyldes det bestemte virkemidlet.

Parametre for måling av effekter er sentralt i oppdragsbeskrivelsen. Parametrene henviser til hvilke forhold det er aktuelt å måle. Når målsettingene er uklare eller lite målbare kan

det være misvisende å snakke om effektmåling, og kanskje er effektvurdering et mer dekkende begrep. Delvis begrunnet i overgangen fra effektmåling til effektvurdering kan det være aktuelt å anvende andre begreper for å beskrive hva man vurderer. En annen begrunnelse er at Furre et al (2009) snakker om indikatorer. Dette gjør det aktuelt å stille spørsmål med hvilke begrep som er mest egnet å bruke.

Hellevik (1977) beskriver indikatorer som utvalgte variabler for å beskrive en dimensjon. Mens han forklarer dimensjon som et sett av beslektede variabler som kan ses på som ulike aspekter ved samme egenskap.

Et eksempel som Hellevik (1977) bruker for å illustrere sammenhengen er Lipsets (1960) sin måling av økonomisk utvikling. Der brukes fire dimensjoner for å beskrive egenskapen økonomisk utvikling. Disse dimensjonene er velstand, industrialisering, utdannelse, urbanisering. Disse dimensjonene består så av et sett med indikatorer, som igjen operasjonaliseres.

Egenskap ↔ dimensjon ↔ indikator ↔ operasjonalisering

I figuren under er det på basis av gjennomgangen av målsettingene, foretatt en revidert, dog tentativ, systematisering av noen aktuelle og relevante hovedområder for effektvurdering. I Hellevik (1977) sin terminologi er disse hovedområdene dimensjoner, dvs. beslektede variabler som kan ses på som ulike aspekter ved stedsutvikling. Dimensjonene kan på ulike måter knyttes til ovennevnte mål og til både myke og fysiske investeringer/prosjekttypen.

Figur 4.2: Ulike dimensjoner ved stedsutvikling

I figuren over er stedsutviklingsprosessen og partnerskap skilt ut fra dimensjonene ved stedsutvikling med en annen farge. Dette er gjort fordi disse to forholdene handler mer om hvordan stedsutviklingsprosessen har foregått og dermed beskriver mer faktiske forhold enn effekter av stedsutviklingstiltakene, men disse faktiske forholdene kan også ha betydning for effektvurderingen. Vi har likevel valgt å ta med disse dimensjonene fordi de antas å ha betydning for effektene av stedsutviklingstiltak totalt sett.

De ulike dimensjonene i figuren over kan beskrives ved hjelp av ulike indikatorer. Indikatorene framgår av tabell 4.1 under. Indikatorene har dannet utgangspunktet for intervjuguiden til effektvurderingen. Intervjuguiden finnes i vedlegg 4.

4.4 Målgrupper

Oppdragsbeskrivelsen har listet opp ulike målgrupper som er kilde til effektvurderingen. Ressursene i dette prosjektet gjør at vi må vektlegge noen målgrupper mer enn andre.

I tabellen under har vi laget en oversikt over foreslåtte dimensjoner og indikatorer for verdiskaping og livskvalitet. Foreslåtte dimensjoner og indikatorer er satt inn i en matrise sammen med målgrupper som det er aktuelt å vurdere effekten for. Dette er målgrupper som oppdragsbeskrivelsen foreslår. Matrisen viser mulige kombinasjoner mellom dimensjoner, indikatorer og målgruppe. Gjennom å illustrere de mulige koblingene kommer det også fram at noen koblinger er mer relevante enn andre. I disse koblingspunktene er det også mulig å skille mellom stedsutvikling i form av analyser, planer og prosesser og stedsutvikling som fysiske tiltak.

Tabell 4.2 *Matrise over dimensjoner, indikatorer og målgrupper*

Dimensjoner og indikatorer	Kommunen	Befolkning	Næringsliv	Lag og foreninger	Andre
Verdiskaping					
- antall handelsforetak					
- ny næringsaktivitet					
Infrastruktur					
- samferdsel, harde og myke trafikanter					
- åpningstider/regulert bruk					
- transportløsninger					
Identitet					
- det særegne					
- hvordan har utviklingen vært					
- oppfatning av det som er gjort					
Møtesteder og bruksmønster					
- nye møteplasser (hva er møteplasser?)					
Sosialt/kulturelt miljø					
- nye aktiviteter					
- kunst og kultur i felles-/byrommet					
- nye funksjoner					
(Partnerskap som arbeidsform)					
(Stedsutviklingsprosessen)					

I vår effektundersøkelse har vi konsentrert oss om kommunen og næringsliv. Gjennom disse kildene har vi også forsøkt å fange opp befolkningen på en indirekte måte.

5. EFFEKTIVURDERINGER

Effektvurderingen er basert på tre kommuner som har mottatt midler til stedsutvikling flere ganger innenfor perioden 1996 til 2009. Det er Vikna, Levanger og Grong. Vikna og Grong deltok også i det femårige Tettstedsprogrammet, som også ble gjennomført innenfor denne tidsperioden.

Her presenteres de tre kommunene med en kort beskrivelse av kommunen, de stedsutviklingstiltakene som er gjort i perioden 1996 til 2009 og resultater fra vår undersøkelse i kommunene.

5.1 Vikna

Vikna kommune ligger i Ytre Namdal og er regionsenter for Ytre Namdal. Innad i kommunen har det vært en sentralisering til kommunesenteret Rørvik. Kommunen har i dag ca 4000 innbyggere og har de siste årene hatt en økning i befolkningen. I løpet av de siste 50 årene har det skjedd en sentralisering av bosetting slik at $\frac{3}{4}$ av innbyggerne nå bor i Rørvik. Næringslivet i kommunen er preget av oppdrett og relaterte næringer. I tillegg har det blitt en klynge rundt Telenor, finans og kredittforespørsler. Norveg ble etablert på begynnelsen av 2000 og har bidratt til å skape aktivitet og arbeidsplasser. Rørvik har egen kortbaneflyplass og er anløpssted for Hurtigruta.

5.1.1 Stedsutviklingsprosjektene

Vikna kommune har hatt følgende stedsutviklingsprosjekter i Rørvik i perioden 1999 til 2006. Totalt har Nord-Trøndelag fylkeskommune bevilget kr 2 666 000 i denne perioden:

Tabell 5.3: Stedsutviklingstiltakene i Vikna i perioden

Årstall	Type tiltak	Total budsjett	NTFK bevilgning	Andel
1999	Tiltak i det off. rom: Kjøpmannsgata	1 870 000	479.000	26 %
2000	Plan og skisser: Fortetting sentrum	575 000	275.000	48 %
2003	Plan for areal v/ Hurtigrute kai – Landkjenne	2 800 000	450.000	16 %
2003	Plan for areal v/ Hurtigrute kai - Landkjenne		62.500	Tilleggs-bevilgning
2004	Partnerskapsavtale: Torget og tilgrensende areal		400.000	30 %
2005	Partnerskapsavtale: Torget		500.000	26 %
2006	Partnerskapsavtale: Fysiske tiltak sentrum		500.000	32 %

1999 Stedsutvikling i Rørvik sentrum

Bakgrunnen for stedsutviklingssøknaden i 1999 er et langsiktig stedsutviklingsarbeid i kommunen:

”kommunen har siden slutten av 80-tallet arbeidet langsiktig for å forbedre det fysiske miljø – både hva angår privat og offentlig byggeskikk og det offentlige rom. Det har også lokalt vært stor oppslutning om at forbedring av fysisk kvalitet har stor betydning for stedet både for næringslivet og folk flest. Senest i 1998 ble det som ledd i dette arbeidet utarbeidet og vedtatt en estetisk utviklingsplan for Rørvik sentrum.”

Søknaden er knyttet til prosjektet Rørvik 2000 med følgende målsetting. ”Forbedring av byggeskikk og de offentlige rom. Gjøre stedet attraktivt for innbyggere og besøkende”. Det beskrives 17 konkrete tiltak. Videre omtales planen på følgende måte: *”...bymessige tiltak for styrking og forbedring av det offentlige rom med hovedvekt på gode (og små) møteplasser, parkområder, etablering av nye smuggater. Planen omfatter også identitetsskapende tiltak som for eksempel ”Rørvik 1900” og ”Kunstbyen””.*

I fylkeskommunens vurdering og tilsagn står det at tiltakene vil *”gjøre Rørvik mer attraktivt både som bosted og turistmål. Tiltakene forbedrer ikke bare det fysiske miljøet på Rørvik, men de vil også styrke byens identitet som kystby”*. Av totalkostnadene som er oppgitt, vurderes 1 318 000 som tilskuddsgrunnlag og det anbefales at 12 av de 17 tiltakene støttes.

2000 Boligfortetting i Rørvik sentrum

Formålet med denne søknaden er å belyse muligheter og problemstillinger knyttet til fortetting i sentrale havne-, industri- og forretningsarealer. Den omfatter utarbeiding av planbeskrivelse, og skisser for boligbebyggelse. Det legges opp til tett medvirkning fra eier- og brukersiden. Husbanken er også finansieringskilde.

I fylkeskommunens vurdering påpekes det at en helhetlig vurdering og tett samarbeid mellom eiere og brukere av arealene er av viktig. Satsningen er i samsvar med RUP 2000 og det anbefales at prosjektet støttes med 48 % av totalkostnadene. Den høye tilskuddsandelen forsvares på basis av en antatt overføringsverdi til andre kommuner når det gjelder byutvikling og fortetting.

2003 Landkjenne

Prosjektet Landkjenne var et samarbeid mellom Norsk Form, 4 fylkeskommuner, 4 kommuner, daværende SND, landsdelsutvalget, Norsk Kulturråd og NHD. Målet med prosjektet var å øke kvaliteten på norske reiselivsprodukter langs kysten. For Rørvik sin del relateres prosjektet til Norveg-satsningen og at satsningen vil kunne bidra til å øke bolyst.

Fra fylkeskommunens vurdering heter det: *”... setter estetikk og kvalitet i stedsutviklingen på dagsorden. Utvikling av kaiområdet og utviklingen av arealene*

mellom kai og sentrum vil være hovedelementene". På grunnlag av manglende tilskudd fra Fiskeridepartementet ga fylkeskommunen en tilleggsbevilgning tilsvarende departementets andel på kr 62 500.

2004, 2005 og 2006 Partnerskapsavtale om stedsutvikling

I 2004 ble en treårig partnerskapsavtale om stedsutvikling inngått mellom NTFK, Vikna kommune og andre interessenter (Vikna Næringsforening, Kystmuseet, Telenor, Rørvik torg, Coop Rørvik og Kjøpmannsgruppen). Partnerskapsavtalen ligger til grunn for tilskudd i 2004, 2005 og 2006. Partnerskapsavtalen baserte seg på arbeidet i Tettstedsprogrammet.

I fylkesrådets vurdering av søknaden heter det:

"Fylkeskommunens deltagelse bør begrenses til prosjekter som er direkte tilknyttet de mest sentrale deler i sentrum, altså området ved torget, hovedhandlegate, Norge og bryggerekken."

"Tiltakene skal bidra til en forskjønnelse av de sentrale områder i kystbyen"

I fylkesrådets vurdering for 2006 er det sosiale elementet et nytt forhold som trekkes frem i begrunnelsen: *"Vikna har arbeidet målrettet med stedsutvikling i mange år og de nye tiltak vil føre til en ytterligere fysisk opprustning av sentrumsområdet. Tiltakene skal bidra til forskjønnelse og styrke mulighetene for **sosialt liv** i sentrum. Satsningen er i tråd med RUP for 2006"*.

5.1.2 Stedsutvikling sett fra kommunens side

Vikna var tidlige ute med å fokusere på og prioriter stedsutviklingsarbeid blant annet gjennom planverk, ved at det ble utarbeidet en estetisk veileder. To-tre av de personene som har vært mest sentrale og aktive i stedsutviklingsarbeidet i Rørvik har falt i fra. Dette betyr at vi ikke har muligheten til å fange opp historiske detaljer omkring stedsutviklingsarbeidet og at vi mister mange av nyansene forbundet med det som er gjort og at synspunkter omkring effektene av dette arbeidet ikke fanges opp.

Kommunen synes de var tidlig ute med stedsutviklingsarbeidet og politikerne i kommunen har vært opptatt av at det skal være fint. Tidlig på 2000-tallet fikk kommunen utarbeidet en estetisk veileder for Rørvik sentrum. Denne veilederen bruker planutvalget også i dag i sitt arbeid. Kjøpmannsgata var et av de første prosjektene (ca. 1985). Dette omfattet blant annet steinlegging, og at verneverdige bygg ble innlemmet i reguleringsplanen.

Rørvik er et naturlig sentrum og det er ingen framtrødende dragkamp mellom ulike bygder. Fra kommunens side betraktes det som enkelt å arbeide med stedsutvikling fordi det ikke er noen tvil om at Rørvik er sentrum. Det har gjort at hovedmålene med stedsutvikling har vært konsentrert rundt sentrum/ poll-området, men:

“nytorget brukes ikke så mye som forventet”

Det ser ut til at folket foretrekker gammeltorget og det samme gjelder Kjøpmannsgata, der det har vært store diskusjoner om hvorvidt man skal ha gågate eller ei (bilister vs. gående). Kompromisset ble at Kjøpmannsgata er enveiskjørt per nå, og dette må ses i sammenheng med forsøk på å beholde detaljhandelen i sentrum, men samtidig ble det påpekt at man skal se nærmere på alternative løsninger fremover. Fra kommunen påpekes det at sentrum begynner å bli ganske trangt rent fysisk.

Kommunens ansatte ser noen dilemmaer med stedsutviklingsarbeidet. Det er vanskelig å få politikerne engasjert i den langsiktige samfunnsplanleggingen, ofte fordi den er veldig kompleks. Mye ansvar blir dermed liggende på administrasjonen, som heller ikke har store rammer for å drive slikt arbeid. Følgende uttalelse beskriver dette:

“Må ha noen som kan prioritere stedsutviklingsarbeidet i forkant, men dette har det vært vanskelig å få aksept for i kommunestyret”.

”Vanskelig å få kommunepolitikere ordentlig involvert i stedsutvikling – det blir ikke lagt nok til rette for deres involvering”.

Videre trekkes Norge fram som et viktig element i stedsutviklingen. Norge ble åpnet i 2004 og var et resultat av en tiårig mobilisering og enkeltpersoners engasjement og stå-på-vilje. Kystbyen 2006 er også en forlengelse av denne satsingen med blant annet lyssetting av brua. I disse prosjektene har det vist seg at enkeltpersoner er viktig for stedet og stedsutviklingen.

“Norge et resultat av noen ildsjelers arbeid i en tidsperiode – Det er viktig med enkeltpersoners engasjement”

Midlene til stedsutvikling har gitt noen rammer for utvikling av nye aktiviteter og tilrettelegging for aktiviteter. Dette skaper forutsetninger for positive effekter. Et eksempel er Pollen og folks muligheter for å samles der.

“Stedsutvikling er en pågående prosess – Rørvik forandrer seg over tid”

Deltagelsen i Tettstedprogrammet ble oppfattet som viktig både med tanke på finansiering og koordinering, men også som lærings- og kontaktarena via studiereiser etc. Følgende uttalelse beskriver noe av effekten av Tettstedsprogrammet:

“Betydning for det vi endte opp med”

Innbyggerne har lite kunnskap om bakgrunn for hvorfor ting har skjedd.

”Folk tar mye for gitt.”

Det er behov for å kommunisere til befolkningen.

“Rørvik er i kontinuerlig utvikling”

Kommunen har ambisjoner om å involvere seg i andre stedsutviklingsprosjekter, og det ble vist til samarbeid med Flatanger og Grong om å utarbeide en søknad for å få finansiert et bolystprosjekt gjennom KRD. Kommunen har et uttalt folkehelsefokus, blant annet ved å se på idrett/fysisk aktivitet og holdninger som et viktig ledd i stedsutviklingsarbeidet.

“Lederen for idrettshallen/-plassen fungerer som farsfigur for mange barn som tilbringer mye tid der”

Kommunens ansatte reflekterte over at det var mulig å bruke mye penger uten å lykkes, men at Vikna hadde vært heldig på grunn av veksten i oppdrettsnæringa som har gitt arbeidsplasser. Arbeidsplasser er viktig, og mangel på høgt utdannede blir utfordringa etter hvert. Kanskje kan kommunen bli flinkere til å involvere innflyttere tidligere og mange kommuner bruker kanskje for mye energi på å rekruttere utenbygds.

5.1.3 Effekter

I dette kapitlet er fokuset rettet mot effekter av stedsutviklingstiltakene. I tillegg til tilgjengelig dokumentasjon er vurderingen basert på en totimers gruppesamtale med rådmann, teknisk sjef, og næringssjef i kommunen. I tillegg er det gjennomført individuelle intervju med tre næringsrepresentanter.

Fylkeskommunens rolle

Fylkeskommunens rolle i stedsutviklingen har vært nyttig for kommunen, både som finansieringskilde, men også med faglig bistand. Kommunen mente at den faglige bistanden var spesielt viktig for mindre kommuner. Fra kommunens side uttrykkes det at man rent finansieringsmessig har vært helt avhengig av fylkeskommunen:

“mange av de estetiske prosjektene ville ikke blitt realisert ellers - ville vært en sagablott”

I tillegg uttrykte kommunen en viss frustrasjon over å måtte ”sloss” med andre kommuner om midler til samfunnsutvikling generelt, fordi enhetskostnadene i Vikna blir høge (kostnad per innbygger). Det oppleves at fylkeskommunen dytter i en ende og bremser i en annen ende.

Partnerskapet som arbeidsform ble anvendt i stedsutviklingsprosjektene i perioden 2004 - 2006. Partnerskapet fungerte best mellom kommunen og fylkeskommunen. Vikna opplevde problemer med å få inn midlene fra de næringsaktørene som inngikk i partnerskapet fordi de tok det for gitt. Likevel opplevde de partnerskapsformen som nyttig fordi de trengte den faglige hjelpen.

Finansieringa fra fylkeskommunen har vært helt avgjørende for stedsutviklingsarbeidet og spesielt trekkes sitteplasser, gangbru og estetikk fram.

“Skal man få til noe må det eksterne finansieringskilder til.”

Finansieringa fra fylkeskommunen er en viktig motivasjon spesielt for små kommuner. Det er krevende å være motoren i utviklinga og finansieringsproblemer bremser utviklinga.

Næringslivet

Oppdrettsnæringa er en stor næringslivsaktør i Vikna. Det kjører 10-15 biler med laks ut av kommunen i døgnet.

“Flaks; har hatt en voldsom oppgang i oppdrett; strør penger, arbeidsplasser, stor privat rikdom, tilknyttede næringer/virksomheter, spin-offs”

I sentrum har det skjedd en kraftig utvikling av handelsvirksomheten, og det ble vist til virksomheter som Byggmakker, Rema 1000, Kontorinteriør, samt store investeringer av Coop Rørvik og utviklingen av Rørvik torg. Det ble påpekt at man har vært vitne til en kraftig satsning i løpet av få år. I Kjøpmannsgata er det en tendens til mindre handelsvirksomheter etter hvert, men området brukes aktivt i sommerhalvåret. Servicefasiliteter er på plass og sentrumsområdet er attraktivt med tanke på etablering av handelsforetak. Man har måttet dispensere fra parkeringskrav for å få til butikker i sentrum, noe som skyldes at man ikke har planlagt godt nok plasseringen av næringsvirksomhet. Noe som igjen skyldes kapasitetsproblemer og mangel på ressurser i det kommunale apparatet.

Det kommunalt initierte stedsutviklingsarbeidet er et viktig element i det som er gjort, men bakgrunnen for det som er gjort er litt lite kjent (jf kommunikasjon), og som det ble konstatert:

“Blant folk blir det raskt en oppfatning om at slik er det bare, ting (og omgivelser) tas for gitt”

Næringsrepresentantene kunne fortelle om en viss sirkulasjon i arbeidsmarkedet, spesielt i havbruk, knoppskyting fra eksisterende virksomhet og kredittinnkreving. Man har vært heldig med hensyn til stabilitet og eierstrukturen. Havbruk og randsoneaktivitet har lokal forankring og aktørene lot seg ikke rive med av oppkjøpsraidet til Fjord Seafood. Havbruksnæringa har generert store overskudd, nye selskaper og penger har blitt investert i egen region.

Telenor og relaterte aktiviteter preger sentrumsbildet i kraft av å være betydelige arbeidsgivere og har også bidratt til en betydelig fortetting i sentrum.

I samtalene vi hadde ble det fra enkelte hold påpekt at reiselivet stamper i motvind som følge av mange motstridende interesser, som det ble uttalt:

“En arena for de glade amatører, kommer ikke mye videre”

Kysthotellet er pusset opp og har 40 % belegg. Også Rørvik rorbuer har satset, men så vel her som på Norveg har man fortsatt et stort potensial. Kommunen opplever at de ikke helt får det til på reiselivssida. Noe av dette skyldes at det er mange aktører med til dels ulike

interesser. Det diskuteres fortsatt hvordan man bør jobbe, det er mange prosjekter på området og det blir lett til at man bruker for mye ressurser på det som ikke har noen effekt på bosetting og næringsutvikling. Responsen fra turistene er at det er fint på Rørvik og at det har skjedd mye de siste årene.

Fra næringslivssiden ble det imidlertid argumentert for at det hadde blitt litt mer fortgang i turismen, med henvisning til kysthotellet som er pusset opp. Dette kan være en effekt av stedsutviklingstiltakene og at disse har skapt en forbilde- eller positiv spiraleffekt:

“Vet ikke hva som motiverte, men forskjønnelsen (i kraft av de fysiske stedsutviklingstiltakene) kan ha bidratt”

Samtidig ble følgende generelle uttalelse på vegne av handelsstanden i Rørvik og mobilisering og engasjement presentert:

“Burde vært et bedre samspill og man burde evne å se og anerkjenne effektene av hverandres innsats (...) noen er veldig aktiv, resten sitter på gjerdet”

Bosetting

Det at store deler av kommunens befolkning bor i Rørvik gjør at man har et fungerende boligmarked. Leiligheter har blitt bygd og de som investerer i hus er:

“rimelig sikker på å få igjen pengene hvis man må selge – markedsmekanismer som funker”.

Dette oppfattes som en viktig faktor med tanke på å bygge, bo og bosetting.

En av informantene som driver egen næringsvirksomhet argumenterte nettopp for at det helt klart var positive ting som hadde skjedd som et resultat av stedsutviklingsarbeidet - men det viktigste gjaldt bolyst – at det oppleves som attraktivt å bosette seg i Rørvik. Vedkommende næringsaktør fortalte at de har slitt med rekrutteringen. Det å skape et attraktivt bosted for folk i etableringsfasen/potensielle hjemflyttere med kompetanse ble derfor ansett som avgjørende. Et attraktivt sentrum og attraktiv skole/idrettsanlegg ble oppfattet som spesielt viktig i denne sammenhengen.

Spesielt eldre folk har flyttet inn til sentrum. Dette har ført til at:

“boligmarkedet er ganske presset på pris - her er det en del uløste problemstillinger”.

Infrastruktur

Vikna har flyplass som ble åpnet i 1986 og hvor det nå er planer for utvidelse. Det går hurtigbåt til Namsos og buss til Grong. Dette oppfattes som gode kommunikasjonsmuligheter for å reise til og fra Vikna. Standarden på veien fra Rørvik og til E6 er ikke bra nok. Rørvik er stoppested for både den nord- og sørgående Hurtigruta.

Den stopper med turister og man ønsket aksene Norge og søsterskipet og museet som mingleområde for turistene i sentrum.

En næringsrepresentant uttalte følgende om infrastrukturen:

“Utviklingsprosjektet for Rørvik lufthavn er et viktig stedsutviklingsprosjekt etter min mening”

Likedan skaper temaet standardheving av fv 770 engasjement blant folk. Vindparken på Vikna skal utvides og i den forbindelse må ny infrastruktur bygges.

Trafikksikkerhet langs/rundt skolevegen har dessuten blitt prioritert i det siste. Men som det ble poengtert;

“Foreldre kjører barna helt inn i skolegården, arbeidet blir sabotert”

Estetikk

Vikna kommune var tidlig ute med å fokusere på estetikk. Allerede rundt år 2000 ble det laget en estetisk veileder, som fortsatt brukes. Kommunen har også innført en byggeskikkspris. I et estetisk bilde har det skjedd en utvikling, noe som følgende utsagn underbygger:

“På 70-tallet var det litt trist her, man var ikke så nøye på hvordan ting så ut”

Men det har skjedd en utvikling og en bevisstgjøring om at system og orden i omgivelsene og det offentlige rom er viktig. Det at kommunen tar et slikt ansvar gir også en smitteeffekt på private. En del av den estetiske utformingen er informasjonsskilt formet som en fisk. Dette er identitetsbyggende elementer i nærmiljøet. Lyssettingen av Nærøysund brua er et annet eksempel på en estetisk utforming som er et resultat av Tettstedsprogrammet.

“Nærmiljøtiltak er viktig med tanke på å skape en samlet identitet”.

Det ble samtidig poengtert at det som mangler i Rørvik sentrum er en helhetsplan, til tross for at det eksisterer en estetisk veileder. Kommunen føler at det fortsatt er en jobb å gjøre med estetisk oppdragelse:

“Det legges fortsatt for lite vekt på estetikk/arkitektur som ramme for opplevelser og stedstilhørighet.”

Man er fortsatt for lite kritisk til hva som settes opp. Man har vært vitne til en viss holdningsendring, men det gjenstår mye.

“Estetikk gjør noe med folk med hensyn til identitet”

Kommunens konkurranse på den estetiske utformingen som et ledd i stedsutviklingen er følgende:

“... har hatt en voldsom utvikling de siste 15-20 årene”

Møteplasser

Sentrale møteplasser i Rørvik er idrettshall, kunstgressbane, svømmehall og nærmiljøanlegg i nærheten av skolen som blant annet er finansiert ved hjelp av tippemidler. Leilighetsbeboerne bruker Kløvertunet mye.

Pollen er litt lite brukt, men det viser seg at ungdom tar initiativ til konserter og evenement. Pollen fungerer som en midlertidig arena, men er værutsatt. Kommunen ser at det dukker opp ny aktivitet og de må gi det litt tid til å finne sin form. Parkeringsplassen fungerer på kveldstid som en møteplass for “rånerne”. Kafeen på Coop er også en sentral møteplass for deler av befolkningen og fellesareal på kjøpesentrene konkurrerer litt med gågata. Bruken av de utendørs møteplassene er selvfølgelig avhengig av årstiden.

Aktiviteter/arrangement

Byrommet brukes aktivt i arrangementene Rørvikdagene og den årlige Skreifestivalen i mars. I sentrum er det utviklet samlingssteder og møteplasser som fungerer til ulike formål. Kommunen ser sin rolle som tilretteleggere:

“Fysiske tilretteleggingstiltak er et veldig viktig element i et helhetsperspektiv.”

I løpet av de siste 8-10 årene har det tilkommet en rekke ny aktiviteter som Kystbymessa, Skreifestivalen, Hurtigrutas dag, som skjer i kaiområdet og benytter og utvikler lokal og regional identitet ved blant annet å spille på det maritime. Norge har blitt sterkere involvert etter hvert og bidrar til økt bruk av sentrumsområdet.

Fra kommunens ståsted ble det påpekt at:

”Felleskap, det sosiale livet, kultur og estetikk er viktig, men det må være mulig å skaffe seg jobb.”

Dette leder til det evige og særdeles komplekse spørsmålet; Flytter folk til jobber eller flytter jobber til mennesker - alternativt formulert, er det slik at jobber følger mennesker eller følger mennesker jobber?

Oppsummering

Representantene fra Viken var tydelig på at stedsutviklingstiltakene ikke hadde vært mulig uten finansiering fra fylkeskommunen.

Videre sier kommunens representanter at stedsutviklingsarbeidet har hatt indirekte effekt som er vanskelig å dokumentere, man har ikke noe belegg.

”Det eksisterer en fleksibilitet og tilpasningsevne - styrken vår er at det skjer en rekke forskjellige ting”.

Videre henvises det til at Rørvik er et sentralt handelssted hvor det har skjedd mye. Ikke minst har stedsutviklingsarbeidet bidratt til å løfte fram fokus på estetikk og det har ført til en bevisstgjøring i befolkningen.

“Estetikk gjør noe med folk med hensyn til identitet”

Et annet perspektiv er at stedsutviklingsarbeidet omfatter tilrettelegging for planlagt og ikke planlagt aktivitet, og at man ikke alltid evner å se hvilke aktiviteter som inntar det offentlige rom.

Fra Vikna er det også tydelig at innsatsen alltid avhengig av ressurspersoner som kan ta et ekstra tak, jfr Norge, men det er og paradoksalt at slike ildsjeler ofte opplever motbør.

5.2 Levanger

Levanger er en av bykommunene i Nord-Trøndelag og har 18741 innbyggere ved inngangen til 2011. Byen har hatt en jevn vekst i folketallet, og feirer 1000- årsjubileum i 2011. Handels- og servicenæringa er den viktigste næringsgrenen og kommunen har landbruksvirksomhet, industri som Norske Skog, sykehus, videregående skole og Høgskolen i Nord-Trøndelag. I tillegg til Levanger sentrum er det sju større tettsteder i kommunen.

5.2.1 Stedsutviklingsprosjektene

Levanger kommune har hatt følgende stedsutviklingsprosjekter i perioden 1995 til 2008. Det er totalt bevilget kr 4 190 000 i denne perioden fra Nord-Trøndelag Fylkeskommune.

Tabell 5.4: Stedsutviklingstiltakene i Levanger kommune i perioden

Årstall	Type tiltak	Total budsjett	NTFK bevilgning	Andel
1995	Kirkegata	4 770 000	600.000	13 %
1996	Kirkegata etappe II	4 030 000	600.000	15 %
1997	Levanger torg	2 800 000	600.000	21 %
1998	Levanger torg etappe II	2 710 000	250 000	9 %
2002	Cittaslow – forprosjekt	240 000	140.000	58 %
2004	Partnerskapsavtale: Stedsutvikling	610 000	200.000	33 %
2008	Partnerskapsavtale: Byutvikling Levanger sentrum	7 000 000	1 400 000	20 %
2009	Partnerskapsavtale: Byutvikling Levanger sentrum	2 050 000	400 000	19 %

1995 og 1996 Kirkegata

Disse prosjektene er en samlet plan for opprusting av Levanger sentrum som framgår av gatebruksplan som har fokus på tiltak for et bedre fysisk miljø. Til grunn for arbeidet ligger en miljøprioritert gateromsplan fra 1993 som blant annet inneholder en miljøplan for torget. Prosjektet inneholder flere fysiske tiltak slik som rehabilitering av vann og kloakkledninger i Kirkegata, nytt gatefundament og asfaltdekke med gatedrenering, gatelys og kabelanlegg, miljøtiltak innrettet på fortau, beplantning og møblering med mer, parkeringsplasser. På finansieringssiden inngår flere aktører. I vurderingen fra kommunens saksbehandler heter det:

”... resultat av vilje til samhandling. Det er allerede lagt ned betydelig arbeid fra de deltagende partene. Viljen til videre medvirkning understreker at vi har en svært god mulighet til å rehabilitere Kirkegata. Den vil framstå som ”ny” gate i en miljøvennlig form der trivsel for de myke trafikantene er prioritert.”

Videre heter det i saksbehandlingen fra fylkeskommunen at;

”... viktig at øvrige opprustingstiltak kan utføres samtidig med vegarbeidene. Stedsutvikling er et av de prioritert områdene i fylkeskommunens program for næringsutvikling og sentrumsutvikling i Levanger er konkret nevnt i programmet.”

Budsjettene for 1995 og 1996 er delvis overlappende slik de framstår i søknadene. På grunn av begrensende midler i fylkeskommunen ble bevilgningen fordelt over to år. Dette kan ha bidratt til å forskyve prosjektet.

1997 og 1998 Levanger torg

Prosjektet Levanger torg omhandler opprusting av torget i to etapper. Med grunnlag av fylkeskommunens saksbehandling i 1998, framgår det at Levanger torg etappe I og II omfatter torghandel, parkeringsplasser og tilrettelegging som byens sentrale møteplass. Videre vises det til at tiltaket er prioritert i regionale utviklingsprogram for 1998. Tilskuddet fra fylkeskommunene avkortes noe med den begrunnelse at, med begrensede midler til disposisjon prioriteres opprusting av torg og sentrale handlegater.

2002 – Cittaslow - forprosjekt

Cittaslow forprosjektet er knyttet til fysiske tiltak, nordisk nettverksetablering og Cittaslow seminar. Det overordnede målet med Cittaslow er: *” En kommune med fokus på bedre livskvalitet ”*, med følgende hovedmål a) En kommune preget av inkluderende kultur, b) Ivareta og utvikle byens og omgivelsenes særpreg. Cittaslow målsettinger spenner fra ulike fysiske tiltak, til bevisstgjøring, til involvering av innbyggerne, lag og organisasjoner.

I forbindelse med dette arbeidet etterlyses det en kommunedelplan/ miljøplan for Levanger sentrum.

”De fysiske tiltak i Levanger sentrum skal samordnes i en kommuneplan/miljøplan. Dette arbeidet vil starte opp med en gatebruksplan for sentrum. Det vil rundt nyttår bli nedsatt en arbeidsgruppe som skal starte med dette arbeidet. Sentrale målsettinger i utkastet til målstruktur for Levanger er etablering av bilfrie soner, gågate, samt utvikling av møteplasser, torg, mv. ”

Fylkeskommunens saksbehandling påpeker at Cittaslow-konseptet kan betraktes som en videreføring av stedsutviklingsarbeidet i Levanger og at det er interessant at stedsutviklingsarbeidet får en sosial og næringsmessig dimensjon i tillegg til den fysiske.

2004 – Partnerskapsavtale for stedsutvikling

I 2004 ble det inngått en partnerskapsavtale som inneholder stedsutviklingsarbeid i flere faser. Den første fasen inneholdt idemyldring og en handelsundersøkelse. Formålet med partnerskapsavtalen var å utvikle sentrumskjernen slik at den ble mer egnet for handel og utvikle havneområdet til en funksjonell bydel.

I fylkeskommunens saksbehandling knyttes dette tiltaket til soneregrensene for bykjernen og behovet for faglig og økonomisk hjelp til å utvikle langsiktige byutviklingsstrategier.

2008 Byutvikling Levanger sentrum – prosjekt Sundparken

Dette prosjektet er forankret i sentrumsutviklingsprosessen Levanger 2020. Det ble inngått en partnerskapsavtale for 3 år fra 2007 til 2009. Planen inneholder fysiske tiltak for Sundparken og miljøgate Håkon den Godes gate – Brugata – Grønnsgate. For miljøgata er revitalisering av handelen et sentralt mål.

I fylkeskommunens saksbehandling henvises det til partnerskapsavtalen og at satsingen er i tråd med prioriteringene i Regionalt utviklingsprogram for 2008.

5.2.2 Stedsutvikling sett fra kommunens side

I intervjuet med kommunens representanter ble viktigheten av en bred forståelse av stedsutvikling vektlagt. På den ene siden har man den fysiske/estetiske dimensjonen, mens man på den andre har det som kan benevnes kulturelle elementer, her inkluderes arrangementer/ evenements og livet i byen. En av utfordringene med stedsutvikling er å ha et verktøy slik at man klarer å knytte sammen alle ideene. Det vil være viktig å ha et system eller verktøy for å behandle innspill, fordi stedsutvikling er et komplekst område med stort spenn, “fra asfalt til kulturskole hver lørdag”.

Kommunen trakk fram prosjektet ”Levanger 2020” med folkemøter og entusiasme, som et viktig ledd i stedsutviklingsarbeidet. Idemyldringen i 2005 ga veldig mange ideer som kom opp og det ble skapt høye forventninger. Levanger 2020 skapte entusiasme i befolkningen rundt stedsutvikling. Kommunen hadde ikke mulighet til å ta alle ideer videre og det ble skapt noen falske forhåpninger. Underveis ble noen av tiltakene budsjettert litt for positivt slik at midlene ikke rakk så langt.

Cittaslow initiativet skapte litt turbulens, men nå har kommunen kommet til en andregenerasjons forståelse av Cittaslow som oppleves mer rett. Nå har man fokus på det som bygger opp under Cittaslow og ikke på Cittaslow-konseptet som sådan.

Tidsperspektivet er krevende i stedsutviklingsarbeidet og kommunen har erfart at:

“tror vi skal greie det, men det tar forferdelig lang tid”.

Trehusbebyggelsen i sentrum har tidligere vært mye omdiskutert, men i 1986 skjedde et skifte i holdninger - fra riving til restaurering. Dette skiftet resulterte i fredningsvedtak i 2008 og nå i 2011 er det inngått en partnerskapsavtale med Riksantikvaren og Nord-Trøndelag Fylkeskommune om oppfølgende tiltak av fredningsvedtaket. Kommunen har selv håndtert inngåelsen av partnerskapsavtalen med Riksantikvaren med støtte fra fylkeskommunen, og kommunen ønsker innspill fra flere slik som lag og foreninger.

Partnerskapsavtale om fredning av Trehusbyen omfatter fem prosjekt. Ett av disse omhandler kulturmiljø og næring. Det ble uttrykt håp om at Trehusbyen skal hjelpe Levanger med identitetsbygging og kanskje fungere som en felles “merkelapp”.

5.2.3 Effekter

I tillegg til tilgjengelig dokumentasjon er vurderingen basert på en totimers gruppesamtale med teknisk sjef, næringssjef og kultursjef i kommunen. Vurderingen bygger også på samtaler med to næringsrepresentanter, samt ytterligere en person med god kjennskap til stedsutviklingsarbeidet i Levanger.

Fylkeskommunens rolle

Levanger kommune inngikk en partnerskapsavtale for stedsutvikling i 2004 som ligger til grunn for Levanger 2020 og tiltakene fram til 2006. Selve partnerskapsavtalen ble ikke forpliktende nok sett fra kommunens side. Markedsplassen tok ansvar for å skaffe bidrag fra næringslivet, men maktet ikke å skaffe nok penger og det ble da dyrere for kommunen. Flere private i partnerskapet følte seg forpliktet og ønsket å bruke penger for egen nytte. Partnerskapsavtalen har også forpliktet kommunen. Det er også enklere å få opp prosjekter når man har et partnerskap i bunn, noe som er tilfellet med fredningsarbeidet og partnerskapet gir et kvalitetsstempel og legitimitet.

Fra kommunens side vurderes partnerskapsformen som krevende eller lite interessant for næringslivet. Næringslivet foretrekker nok å bruke midler på aktiviteter hvor deres bidrag synliggjøres mer enn hva stedsutviklingsarbeid gjør. Dette gjør at de forventer at kommunen stiller opp i stedsutviklingsarbeidet.

Fylkeskommunens medvirkning i stedsutviklingsarbeidet har vært avgjørende, noe som følgende utsagn underbygger:

”Uten Nord-Trøndelag fylkeskommune hadde vi ikke fått det til.”

Dette gjelder både det finansielle bidraget og tilgangen på kompetanse. Nord-Trøndelag fylkeskommune har få, men dyktige fagfolk og det har vært viktig for kommunen å ha en dialog med kompetansemiljøet i fylkeskommunen.

Uten den finansielle støtten fra Nord-Trøndelag fylkeskommune ville tiltakene blitt skjøvet ut i tid.

Næringsliv

Stedsutviklingseffekter på næringslivet i Levanger er påvirket av utbyggingen av Moan-området med flere store kjøpesenter. Dette har ført til at mye av handelsvirksomheten som var i sentrum har flyttet ut til Moan de siste 20 årene. Effektene av stedsutvikling på verdiskaping kan da best belyses med en kontrafaktisk vurdering: Hva hadde skjedd hvis det ikke hadde blitt gjort noe i sentrum?

Det har skjedd en strukturendring i handelen med de store etableringene som har skjedd på Moan. Det hadde ikke vært fysisk stor nok plass i sentrum. I sentrum er det små arealer, hus med sjel og rom for små butikker. Målet har blitt å dempe handelslekkasjen og prøve å snu utviklingstendensen. Dette har til dels skjedd. Et mål er selvfølgelig å skape mer handel i sentrum, men det kulturelle har også mer muligheter. Lokalitetene i sentrum beskrives på denne måten:

”... ikke veldig gode lokale, men dreier seg om å finne rette leietagere og nisjebutikker. Gårdene er fortsatt regulert for næring.”

Kommunen viser til at de må ha is i magen når det gjelder næringslivet i sentrum og følgende uttalelse sier litt om nå-situasjonen:

“Nå begynner tomme lokaler å fylles igjen, det viser seg at sentrum prioriteres på nytt, men det er lite med ungdommer og det er stille i helgene og om kveldene.”

Arealstørrelsen i sentrum legger begrensninger for type virksomhet, men også fra næringssiden ble det fortalt at ledige arealer fylles opp sakte men sikkert. Det ble samtidig argumentert for at det har kommet til flere nisjebutikker, men her er det en viss dynamikk:

“... noen sliter og legger ned, men nye kommer til.”

En annen næringsinformant uttalte følgende:

“Har inntrykk av at de handelsdrivende i sentrum driver bra”

Fra næringslivshold ble det antydnet at stedsutviklingsarbeid er positivt på lengre sikt. Som det ble uttalt:

“Problemet for oss i sentrum har egentlig vært at det har vært litt for lite tilrettelagt og tilgjengelig. Men bysentrum vil bli aktualisert igjen”

Næringsaktørene trekker også fram det daglige perspektivet på stedsutviklingsarbeidet:

“... viktig hva som blir gjort av oss selv (butikknehavere og gårdeiere), men også av kommunen. Når våren kommer er byen gjengruset, oppryddingsjobben må starte umiddelbart. At byen er ren og tilgjengelig har med trivsel å gjøre.”

Kommunens vertskapsrolle ble trukket frem i denne sammenhengen. Næringsinformanten mente at dette var eksempel på enkle tiltak som er av stor betydning for å fremme sentrum og fremstå som attraktiv for bruk, næring og handel.

Kirkegata er primært en transportåre gjennom byen og en næringsinformant hadde problemer med å se betydningen for næring/verdiskaping. Prioriteringen av den grønne aksene ble derimot trukket frem som positiv – de den er mer aktiverende, brukes av mange, deriblant familier. Sjøparken ble opplevd som en magnet og trivselskaper, det samme gjaldt blomsterbyen.

En næringsaktør mente at det er mer attraktivt å etablere seg nå enn for noen år siden og argumenterte for at dette må ses i sammenheng med spekteret av aktiviteter og innsatser over tid, som for eksempel sjøparken, blomsterbyen, og alt det som for øvrig dreier seg om tilrettelegging, forskjønnelse og miljø.

En næringsaktør fortalte om god utvikling og en merkbar økning i handelen i Levanger sentrum og mente at byen fremstår som mer kundevennlig:

“Positiv utvikling i antall og omsetning – ikke så galt som mange vil ha det til i Levanger sentrum.”

Men som vedkommende fortalte videre:

“... alltid noen som ikke ser skogen for bare trær – som ikke ser mulighetene – men bare problemer.”

Levanger har en reiselivssatsing sammen med nabokommuner gjennom Innherredsprogrammet. Kommunen reiselivssatsing kan knyttes til utviklingen av havneområdet hvor det planlegges et nytt hotell. Vertskap Levanger arbeider med å utvikle pakker for turister med blant annet Falstad, Ytterøy og Fenka.

Bosetting

Bosettingsstrukturen i Levanger sentrum har vært relativt stabil. I sentrum er det en klassisk fordeling med næringsarealer i første etasje og boliger i andre og tredje etasje.

Forestående planer om havneutbygging vil også bli preget av bolig og næring. Boligbyggingen på havna vil nok føre til at det blir mer intern flytting i sentrumsområdet. Det blir en sentraliserende trend med leilighetsbygging på havna og boligfortettingen i sentrum vil forsterke seg. Planene for havna omtales på denne måten:

”Målet er å få til et attraktivt aktivitetsområde sommer som vinter, nå er det en stygg plass om sommeren.”

Fra næringssiden var man også opptatt av å se handel og næring i sentrum i sammenheng med fortettingen med hensyn til boliger:

“folk vil bo sentrumsnært”

Infrastruktur

Levanger sentrum betraktes av kommunen etter aksene Moan-Røstad og sjøen-elva (parkaksen). For tiden er det i samarbeid med Statens vegvesen iverksatt trafikkanalyser som grunnlag for en gatebruksplan. Hovedgaten Kirkegata er i dag preget av høy gjennomfartstrafikk. Kirkegata representerer aksene Røstad – Moa, og er den naturlige traseen mellom de to ytterpunktene av et utvidet sentrum. Den planlagte videreutviklingen av stadionområdet og havna vil forsterke aksene Røstad- Moan og styrke bykjernen. Utviklingen av ytterpunktene i aksene (eks Røstad) er til nytte for bykjernen også, eks bro til Røstad friluftsområde – og har endret bruksfrekvensen betraktelig. Dette ligger også til grunn for aksepten for at Trønderhallen ble bygd der den ble bygd, nettopp for å støtte opp under HINT og attraktivitet for studentene. Moan betraktes i dag som et avlastningsområde.

Levanger sentrum har også en akse fra sjøen til elva (gjennom Levanger torg). Denne aksene er ikke ferdig utviklet og man vurderer hvordan man skal angripe siste del av parkaksen, ned mot lokstallen. Sjøparken som er den ferdige delen av denne aksene betraktes som et av de viktigste fysiske tiltakene i sentrum og er et kjerneeksempel på fysisk stedsutviklingstiltak. Det snakkes også om aksene sykehuset – sentrum, en akse som er en parallell til deler av Røstad – Moan aksene.

I Levanger slik som mange andre steder er parkering et tilbakevendende tema, noe følgende bemerkning uttrykker:

”Hylekoret bruker parkering som en negativ sak for bruken av sentrum, men her er vi bra forspent.”

Estetikk

Vendepunktet i 1986 fra riving til restaurering av trehusene i sentrum kan relateres til estetiske kvaliteter uten at det er spesielt uttrykt. Med fredningsvedtaket og partnerskapsavtalen for fredningen av trehusbebyggelsen kommer estetikk tydeligere fram. En uttalelse som understreker dette er:

”Levangerbyggen har ikke klart å se den skatten de har.”

Levanger er den første fredede byen i Norge. I det videre arbeidet har estetikk en viktig rolle både i form av fysisk utforming og fargebruk.

Det er naturlig å anta at stedsutviklingsarbeidet som har skjedd i Levanger sentrum siden 1986 har lagt grunnlaget for fredningsvedtaket og dermed gitt trehusbyen Levanger nye utviklingsmuligheter.

En næringsaktør var opptatt av å se næringsaktivitet/verdiskaping i sammenheng med omgivelsene, der forskjønnelse/ansiktsløfting ble ansett som viktig for byutvikling.

Møteplasser

Gjennom stedsutviklingsarbeidet oppfatter kommunen at de har lagt godt til rette for møteplasser og aktiviteter. De potensielle møteplassene ligger der. Generelt har man gjort grep for å tilrettelegge for et mangfold av aktiviteter og ønsker å favne hele befolkningen.

“Is på stadion var en genistrek; en myldre- og møteplass for unge, ungdom og voksne.”

“Man må ta tiden tilbake, folket har behov for å ta det litt mer med ro – jeg tror trenden taler for oss – kvaliteter i omgivelsene og betydningen av opplevelsen du får av gode arenaer. Sentrum som sådan har arenaer for kulturelle aktiviteter.”

Kommunen ser at ungdommer tar i bruk arenaene og at møteplassene skaper det ”ikke-planlagte” møte, slik som isen på stadion.

Aktiviteter/arrangement

Kommunen ser at møteplassene tas i bruk til både organisert og uorganisert aktivitet, men at det tar tid å endre bruksmønster selv om arenaene ligger der til disposisjon. Kommunen har lagt til rette for et mangfold av aktiviteter med ulike kvaliteter.

Oppsettingen av “Raud vinter” i 2006 er et eksempel på iscenesetting av byrommet, i forlengelsen av tilrettelegging av møteplasser.

Levanger Vel (byforeningen) er en viktig pådriver i forlengelsen av stedsutviklingsarbeidet som kommunen står bak. De har blant annet engasjert seg i problematikk omkring støyforurensning. Levanger Vel står også bak ”Hilsegata” og REN til 1000 (i forbindelse med 1000-års jubileet).

Innherred seniorforum er også en viktig part og representerer en viktig aktivitetsskaper i Levanger sentrum. Innherred seniorforum er en ressursrik part (også utførende) ved ulike arrangement. De skal blant annet arrangere seniorkonferanse høsten 2011.

Aktiviteter som Marsimartna, 1000-årsjubileum, fredning av Trehusbyen og Trønderhallen er arenaer og aktiviteter som bidrar til trivsel. 1000 års jubileet i 2011 vil inneholde mange arrangement. Situasjonen beskrives på denne måten.

“Det er veldig god stemning for tiden”

Mens det før holdningene og oppslutningen snudde ble betraktet slik:

”... men det var tungt en stund”

Cittaslow satsingen som ble startet i 2002 endte den gang i diskusjoner for og imot, noe som skapte mye negativitet, selv om det lå mange gode planer i bunnen. Arbeidet er videreført, men Cittaslow begrepet er bevisst nedtonet. I realiteten har mye blitt gjennomført av folket, dog mer eller mindre ubevisst. Kommunen snakker nå om en andregenerasjons forståelse av Cittaslow, hvor det konkrete innholdet løftes fram på bekostning av konseptet som sådan.

Oppsummering

Levanger har gjennomført stedsutviklingsprosjekter i sentrum i flere faser og etapper. Sentralt i de siste årene var mobiliseringen Levanger 2020, hvor man erfarte at stedsutviklingsarbeidet er komplekst og krevende å følge opp.

Levanger er den kommunen hvor man har størst fokus på utvikling av aksene i byen. Dette kan ha noe med størrelsen på bykjernen å gjøre. I tillegg har utviklingen av handelen på Moan området utfordret utviklingen i sentrum og sentrum har måttet finne sin identitet og funksjon på nytt. Dette kommer kanskje med Trehusbyen og fredningen. I dette ligger det kvaliteter som Levanger sentrum kan bygge videre på og som også kan forstås som en materialisering av Cittaslow.

5.3 Grong

Grong kommunen har 2357 innbyggere ved inngangen til 2011. Trenden er en svak befolkningsnedgang de siste årene. Grong er regionsenter for Indre Namdal og et trafikalt knutepunkt for området. Grong har tre bygdesenter; Bergsmo, Harran og Mediå, hvor Mediå omtales som Grong sentrum. Grong er en landbrukskommune som har en del handels- og servicetilbud, samt at de har videregående skole. Ved Mediå møtes de to lakseførende elvene Namsen og Sandøla som er grunnlag for stor aktivitet i laksesesongen. Hele kommunen har naturområder som er godt egnet til ulike former for friluftsliv, men mest tilrettelagt er ved Bjørganområdet gjennom Grong Skisenter.

5.3.1 Stedsutviklingsprosjektene

Grong har hatt følgende stedsutviklingsprosjekter i perioden 1999 til 2006. Totalt er det bevilget kr 1 470 000 i denne perioden.

Tabell 5.5: Stedsutviklingstiltak Grong

Årstall	Type tiltak	Total budsjett	NTFK bevilgning	Andel
1999	Nærmiljøtiltak i Grong sentrum	800 000	320.000	40 %
2000	Sentrumsplan	300 000	150.000	50 %
2005	Partnerskapsavtale - Miljøgate	3 mill*	600.000	20 %
2006	Partnerskapsavtale - Miljøgate		400 000	13 %

* Dette er totalbudsjettet uten vei. Med vei er totalbudsjettet kr 8 mill.

1999 Nærmiljøtiltak i Grong sentrum (Mediåvollan)

I den gjeldende fylkesplanen for 1999 omtales Grong som regionsenter for Indre Namdal. Grong sentrum er også kommune- og skolesenter i kommunen. På bakgrunn av dette ønsket kommunen å sette i gang utvikling av Grong som service- og handelssentrum. Formålet med prosjektet er å knytte områdene mer til sentrum ved å få bygd fortau både langs fylkesveg og kommuneveg, fotgjengeroverganger, gatelys, skilting, benker m.v,

I søknaden skisseres forventede virkninger av tiltakene som følgende:

- 1) Videreutvikling av Grong sentrum
- 2) Knytte omsøkt område nærmere til skolene og gjøre Mediåvollan til en del av servicetilbudet i Grong sentrum
- 3) Sikre de myke trafikantene
- 4) Belysning langs vegen vil også være et positivt element opp mot trivsel, attraktivitet og trafikkssikkerhet
- 5) Anlegge stoppesteder og møteplasser(...) som gjør området til et attraktivt område i sentrum
- 6) ... vil kunne gjøre handleområdet og "møteplassen" på Mediåvollan til en aktiv del av Grong sentrum
- 7) det trekkes paralleller til sannsynlig utvidelsesretning av Gong sentrum og at det å gjøre Mediåvollan mer attraktiv vil sette fortgang i planen
- 8) Redusere trafikken i et farlig og uoversiktlig kryss

I fylkeskommunens tilsagnsbrev står det skrevet at den høye prosentvis støtten (40 % av totalkostnadene) kan rettferdiggjøres av den spesielle satsningen på Grong blant annet i fylkesplanen for 2000-2003, der det uttrykkes en satsning på Grong for å videreutvikle stedet som regionalt senter i Indre Namdal og at de på denne tiden var i ferd med å ansette en koordinator for det videre utviklingsarbeidet i regionsenteret.

2000 Sentrumsplan

Arbeidet i 2000 omfatter utarbeidelse av stedsanalyse og estetisk veileder som grunnlag for ny sentrumsplan. Prosjektet er knyttet opp til prosjektet Regionsenter Indre Namdal 2003, hvor Grong sentrum skal rustes opp og gis et bymessig preg. For å få en mest mulig enhetlig utbygging skal det utarbeides ny sentrumsplan og estetisk veileder.

I fylkeskommunens tilsagnsbrev og tilhørende vurdering brukes samme argument som for bevilgningen for 1999, jf i henhold til fylkesplanen for 2000-2003, i tråd med fylkeskommunens program for regional utvikling og ansettelsen av prosjektleder/koordinator.

2005 og 2006 Partnerskapsavtale Miljøgate i Grong

Søknaden bak partnerskapsavtalen og bevilgningene for 2005 og 2006 begrunnes på denne måten:

”Grong ønsker å forbedre trafikkkforholdene i sentrum og videreutvikle Grong som regionsenter. Som et ledd i arbeidet ble det konstatert behov for å utvikle den opprinnelige E6 gjennom Grong til en miljøgate. Det er behov for opprydding av trafikksituasjonen etter tidligere omlegging av E6 og et ønske om å forskjønne tilgrensede arealer mot kjøpesenteret og vertshuset.”

Det dreide seg med andre ord om et prosjekt med to hovedformål. På den ene siden trafikksikkerhetsmessige tiltak for skolebarn og andre myke trafikanter, og på den andre siden bidrag til å forskjønne sentrum gjennom å opparbeide et sentrum med et gatemiljø som oppleves som hyggelig og tiltalende for både handelsstanden, fastboende og besøkende.

Totalt hadde prosjektet en kostnadsramme på 8 mill. Av dette ble tiltakene utenfor veg anslått til 3 millioner. Kommunen søkte om 1 million kroner som fylkeskommunens andel i en samfinansiering mellom næringsliv (500.000), kommune (1 500.000) og fylkeskommune (1 000.000):

Følgende tiltak inngikk i planen (kostnadsberegnet til kr 3 mill.): *”Utemøbler, sittegrupper, sykkelstativer, søppelstativer, beplantning, belysning, aktivitetsplass, torg (utsmykking og grunnarbeid), belegningsstein, kantstein, asfaltering.”*

I saksutredningen for fylkesrådet heter det at en videre opprustning av Mediå er en riktig strategi både for å skape bolyst og som grunnlag for en positiv næringsutvikling.

I fylkesrådets vurdering av det omsøkte prosjektet heter det at tiltakene er relatert til kommunens deltagelse i Tettstedprogrammet, at tiltak er i tråd med satsningene i RUP og det besluttes å støtte en videre positiv stedsutvikling i kommunesenteret.

Prosjektet kunne ikke støttes med hele beløpet i 2005 og man fikk derfor en beslutning der det omsøkte beløp ble fordelt over to år, med 600.000 i 2005 og 400.000 i 2006.

5.3.2 Stedsutvikling sett fra kommunens side

Kommunen har drevet aktivt stedsutviklingsarbeid siden 1980-tallet. Den gang ble det laget retningsgivende planer. Politikerne har vært veldig prinsippfaste og dette har ført til forutsigbarhet i stedsutviklinga. Kommunen peker på viktigheten av å ha et godt planverk i bunnen fordi det er lett å bli fanget av utfordringer i tiden. Et eksempel på en slik utfordring var E6-omlegging som åpnet en debatt om flytting av sentrum, men hvor man holdt seg til planverket og holdt fast på Mediå som sentrum.

Stedsutviklingsarbeidet er konsentrert til Grong sentrum, Mediå. Dette sentrumet har vokst fram etter 1949 og har ingen lang historie som sentrum annet enn at det lå tre gårder tett inntil hverandre her.

Kommunen ser at de har en pådriverrolle i stedsutviklingsarbeidet og har erfart at planlegging og gjennomføring av stedsutviklingstiltak forutsetter tålmodighet. De

betrakter stedsutvikling som en tidsrelatert og en kontinuerlig prosess. En uttalelse som underbygger dette er:

“Det er avgjørende med gode planverk og skikkelig jobb, man må bygge stein på stein, det er dette som fører til målet (om å utvikle gode steder å bo og jobbe på) – det er ingen quick-wins.”

Kommunen var opptatt av å trekke linjer mellom planarbeid over tid, resultater og effekter. For eksempel var man ved omleggingen av E6 rimelig godt forberedt gjennom kommunedelplanen som ble vedtatt tidlig på 1990-tallet. Planverk ble ansett som en viktig faktor når det gjelder å bevisstgjøre og få bevissthet omkring tematikken og forutsigbarhet i planarbeid, og som det ble påpekt:

“... sentrum ville aldri sett slik ut hvis vi hadde vinglet.”

“Lett å bli fanget av tidsånden, men vi forholder oss til planverket – langsiktighet.”

Kommunen oppfatter at de har gjennomført brede prosesser og hatt mange møter i forbindelse med stedsutviklingsarbeidet og andre planverk. Samfunnsdelen av kommuneplanen beskriver Grong som et midtpunkt i Namdalen:

“... folket er viktigst og noe mer enn bare der hvor elvene møtes.”

Kommunen deltok i frikommuneforsøk som omfattet mange tiltak og prosjekt, Tettstedsprogrammet i 2001-2005 hvor Miljøgate var ett av 7 tiltak i perioden. I regi av kommunen ble det kjørt mange prosesser i samband med miljøgateprosjektet. Dette bidro til å skape en forståelse for prioritering av pengebruk på sentrum. Tettstedsprogrammet bidro med kontakter og penger. Samlinger sammen med de andre fire kommunene som deltok bidro til mye læring og noen å diskutere med. I dette programmet hadde fylkeskommunen en rolle som koordinator.

Kommunens deltakelse i Tettstedsprogrammet ga gode erfaringer. Tettstedsprogrammet bidro med kontakter og engasjement. Etter avslutningen har engasjementet avtatt noe, men det er fortsatt kontakt på administrativt nivå. Tre av de fire nordtrønderske kommuner gikk sammen om en søknad om bolystmidler i 2010, som ikke fikk midler på nasjonalt nivå. Grong arbeider med en fornyelse av søknaden alene fordi de tre kommunene velger ulike utviklingsretninger.

5.3.3 Effekter

Under omtales mulige effekter av stedsutviklingstiltakene i Grong kommune. Effektvurderingen er basert på tilgjengelig dokumentasjon og intervju med ordfører, rådmann og rådgiver teknisk seksjon. I tillegg er det gjennomført telefonintervju med tre næringsrepresentanter.

Fylkeskommunens rolle

Fylkeskommunens har bidratt med penger og nettverk inn i stedsutviklingsarbeidet. Spesielt gjennom Tettstedsprogrammet har kommunen dratt stor nytte av kontakten med fylkeskommunen og fylkeskommunens kontaktnett.

Grong kommune har erfaringer fra samarbeidet med fylkeskommunen gjennom tettstedsprogrammet og den partnerskapsavtalen som fulgte etter tettstedsprogrammet. Erfaringene fra partnerskapsavtalen er at partnerskap krever gode og stramme avtaler. Kommunes erfaringer er at prosjektene som partnerskapet står bak blir bedre og flere får et eierforhold til dem. Vedlikehold er en av avtalesidene i partnerskapet med næringslivet. Fylkeskommunen har kommet langt i denne tenkningen;

“... man får til mer når man går i lag – effektene blir større.”

Kommunen ser at de har en jobb å gjøre sammen med Nord-Trøndelag fylkeskommune i å løfte Grong som regionsenter.

Næringsliv

Grong kommune opplever at de handels- og næringsvirksomheten som er lokalisert i sentrum, kommer etter med oppgraderinger når kommunen går foran. Oppgraderingene legger et grunnlag for Grong sentrum og responsen fra næringslivet signaliserer at tiltakene har effekt. Det er liv i sentrum ble det sagt. Sentrum brukes aktivt og det settes ut stoler og benker, og man har ikke vært plaget av ødeleggelser eller hærverk. Dette er et tegn på at brukere og næringsdrivere føler et eierskap.

Om stedsutviklingstiltakene har ført til ny næringsaktivitet er vanskelig å si, men kommunen har sett at næringslivet følger opp initiativ og arbeid som kommunen har iverksatt. Blant andre har Spar nylig oppgradert eksteriøret;

“Det smitter litt over på de andre.”

“... tror det har en sammenheng.”

“Viser at vi har tro på fremtiden, så får man håpe at den infrastrukturen man har bygd i sentrum gir resultater.”

I dag er det ikke mye ledige lokaler og man er avhengig av nybygg og det bygges. Det gir signaler om positiv omsetningsvekst fra en rekke handelsdrivende og det skaper positive spiraler.

Det skapes nye arbeidsplasser, men det er nedgang i folketallet. Grong er et naturlig sentrum med et stort pendlingsomland. Rekruttering av arbeidskraft går generelt bra, men det har vist seg å være noen utfordringer forbundet med rekruttering til tekniske fagområder.

“Usikker på i hvilken grad det har påvirket næringslivet – det går mer på de som bor her – betydningen for følelsesmessig knytning, stolthet, identitetsbygging; her har det vært et vesentlig løft, betydelig effekt.”

Samtidig det ble antydnet fra næringslivet at stedsutviklingsarbeidet har betydning for næringslivet:

“... har vært positivt – man har vist en vilje til satsning noe som har påvirket (det eksisterende) næringslivet i positiv retning.”

Næringslivet trakk fram kommunen som et forbilde for utviklingsarbeidet. Denne forbilde-effekten fører til at sentrum fremstår som mer attraktiv for etablering og utvikling av virksomhet, men næringssammensetning er relativt uendret. Fra næringslivet var man jevnt over enige om at stedsutviklingsarbeidet primært hadde hatt innvirkning på videreutvikling av eksisterende virksomhet, men noen nye aktører har kommet til og som informanten fortalte:

“Den viktigste effekten er at aktivitet genererer aktivitet – både i handel ogandel. Men vanskelig å tallfeste og være mer konkret på hva som skal tilskrives hva.”

Også fra andre hold ble effektvurderingen og sammenhengen mellom tiltak og effekter problematisert:

“Har hatt en rivende utvikling, men ville gjort det (les: pusset opp) uansett (men) tror det hjelper på at sentrum ble så fint som det ble – ble med på en bølge – så at sentrum ble bra - ingen hemsko akkurat.”

Vedkommende påpekte økt omsetning for egen del, og forklarte:

“... tror det er mer tilreisende fra Snåsa og Høylandet. Også flere handlende turister nå enn før, men hva er greia? Er det på grunn av miljøgata, eller butikken?”

Ellers registrerer næringslivet en generell økning i turismen som kan tilskrives en salig kombinasjon av årsaks-virkningsforhold. For eksempel at det finnes en attraktiv butikk i et attraktivt sentrum i et område som drar nytte av å ligge nær Namsen, E6 og oppsøkende og mer eller mindre tilfeldig stoppende turister og forbireisende.

Aktører fra næringslivet påpekte at stedsutviklingstiltakene hadde ført til økt stolthet og bevissthet rundt et attraktivt sentrum og betydningen av et regionsenter. I tillegg ser man et lite sted sine begrensninger:

“... en god del tilbud som ikke finnes enda, men som er vanskelig å drive – det er en liten plass og kjapt å kjøre til Namsos eller Steinkjer, men potensialet er stort med de rette personene.”

Bosetting

Kommunen betrakter boligbygging som en del av stedsutviklinga.

“Særskilt poeng at det bor folk i et bygdesentrum.”

Det ble signalisert en bevisst kombinasjon av bolig og næring i sentrum. Prosjektet Grong 2030 fikk på midten av 1990-tallet synliggjort fortetningsmulighetene. Det har vært en betydelig fortetting i perioden 1990-2010. Det har vært liten intern sentralisering i kommunen, men nå ser man en tendens til at eldre kommer flyttende til Mediå. Utbyggingen av leiligheter for eldre har gjort denne flyttingen mer attraktiv. Samtidig ser man at yngre folk tar i bruk hus som blir ledige. Det er en uttalt politikk i kommunen å satse på de to grendesentrene (Bergsmo og Harran) også.

I forbindelse med rullering av kommunedelplan ser man på behovet for områder for boligbygging og næringsvirksomhet. Boligbyggingens sentrale plass understrekes med denne uttalelsen:

”Boligutviklingen er en av de største utfordringene for befolkningsutviklingen.”

Stedsutviklingstiltak som står for tur nå er områder for boligbygging og målet er attraktive tomter i Harran, Bergsmo og sentrum.

Infrastruktur

Av tildelingsoversikten over kan vi se at Grong har prioritert arbeidet med nærmiljøtiltak, sentrumsplan og arbeidet med miljøgate i perioden 1999 til 2006 noe som igjen kan relateres til infrastruktur og tilretteleggingen for harde og myke trafikanter. Tidligere gikk E6 midt igjennom det som i dag er miljøgata i sentrum.

Grong følte seg litt dårlig behandlet ved omleggingen E6, og som det ble påpekt;

“Vi fikk det ikke til før miljøgaten, (dette arbeidet) var rett og slett preget av god samhandling”.

Plassering av fyllmasse på hensiktsmessige plasser for fremtidige prioriteringer ble trukket frem som ett eksempel i denne sammenhengen. Gamle E6 gjorde sentrumsområdet til et stygt og nedsarvet område, og informantene kom med følgende illustrerende utsagn:

“Tok enorme areal - torget var et stort hull - med livet som innsats å komme seg over veien.”

Trafikkbildet ble oppfattet som upassende spesielt i lys av skolene og barnehagen i området. Bevissthet i planfasen gjorde at man fikk inn parkeringsareal for å slippe av ungene, samt at det ble valgt solide materialer som tålte hard medfart som for eksempel brøyting på vinteren.

Estetikk

Kommunen fikk på 1990-tallet utarbeidet en estetisk veileder, men bevissthet og vektlegging av estetikk kom veldig gjennom deltagelsen i Tettstedsprogrammet og i forbindelse med E6 omlegginga noen år senere. Da fikk man fokus på utforming, fargevalg (jf. bro), bruken av kunst i utformingen (jf. miljøgate). Dette er fulgt opp videre som en satsing i kommuneplanen.

Kommunen har fokus på kunst og kultur i sentrum, men innser at de kunne ha satset mer på dette. Kommunen opplever at graden av positivitet er overraskende stor og spesielt fra ungdommene. De setter pris på at det har blitt fint.

Møteplasser

Torgområdet, som er et resultat av miljøgateprosjektet, er en av møteplassene i det offentlige rom. Torget brukes mye i sommerhalvåret. Ungdom bruker også området ved rasteplassen aktivt, her har det dog vært noen utfordringer med festivitetsansamlinger. For øvrig anses idrettsplassen som et viktig møtested i det offentlige rom, da det brukes av både utøvere og tilskuere. Det er også private og offentlige tilbud i sentrum som framstår som viktige møteplasser, slik som bibliotek, ungdomsklubb, klatrevegg, serveringssteder og treningsstudio.

”Mange av de eldre er fast på treningsstudioet.”

Treningsstudio og hall fungerer som en viktig møteplass, spesielt har de eldre vist seg som en aktiv brukergruppe. Samme område har ungdomsklubb og klatrevegg mm. Dette oppfattes som en populær og viktig møteplass for den yngre garde.

Aktiviteter

Grong kommune har hatt aktive ungdommer i lang tid, fra midten på 1990-tallet, og de har vært med i utviklingsarbeidet. Ungdommer tar i bruk nye områder raskest. Møteplassene som skapes tas i bruk og:

“Sport og fritidspark er himla mye brukt.”

I tilknytning til sentrum har man et nett av stier som brukes aktivt. Utfordringen her og på andre områder kan være utvikling og vedlikehold. Kommunen ser sin rolle som tilrettelegger, et eksempel på dette er at de har tilrettelagt torget med strøm, som gjør at nye aktiviteter kan oppstå fordi det finnes strøm der.

Kommunen har flyktningmottak og beboerne der er aktive brukere av miljøgata.

Oppsummering

Grong sentrum har en kort historie i forhold til de to andre kommunene. Det gjør også at kommunen tydelig kan identifisere at det har skjedd noe.

“... man ser utviklingen, det er snakk om synlige prosjekter.”

Gjennomgangen har også vist at det planmessige og fysiske arbeidet med miljøgate i perioden 1999 til 2006 kan relateres til flere forhold slik som infrastruktur og tilretteleggingen for harde og myke trafikanter, men også til det som dreier seg om estetikk, møteplasser og handelsvirksomhet. Se for øvrig vedlegg 5 for en kortfattet selvrapportering av Miljøgateprosjektet som eksempel.

“Miljøgaten har hatt større effekt enn hva jeg forestilte meg – Grong var utydelig tidligere – (rollen) har blitt konkretisert gjennom det som er gjort i sentrum.”

Kommunen har opplevd at for eksempel egen driftsavdeling har vært skeptisk til planene, men at dette har snudd til stolthet når man har kommet i gang. Kommunen hevder at alle prosjektene har ført til styrket identitet og stolthet, og spesielt er barn og unge begeistret. Kommunen refererer til at:

“En del av kritikerne har i ettertid sagt at det var vel anvendte penger.”

En stolthetsfølelse kan identifiseres og mye av dette kan relateres til Tettstedprogrammet og stedsutviklingsarbeidet. Når det skjer noe konkret blir det godt tatt i mot og folk setter pris på at det har blitt fint.

“... graden er mye mer positiv enn det jeg kunne forestille meg.”

Stolthet og identitet og styrking av eksisterende virksomhet ble dermed oppfattet som de viktigste effektene for Grongs vedkommende.

Kommunen peker også på at kontinuitet i arbeidet med nødvendig mobilisering over mange år er viktig for å lykkes.

6. RESULTATER OG KONKLUSJONER

I dette kapitlet presenteres konklusjonen fra arbeidet relatert til problemstillingene, 1) Hvilke parameter er egnet for måling av effekter av stedsutviklingstiltak? og 2) Hvilke effekter har stedsutviklingstiltak?

Før disse to problemstillingene besvares gjennomgås noen av premissene som svarene bygger på.

6.1 Effektvurderinger

Underveis i arbeidet er fokuset endret fra effektmåling til effektvurdering. Begrepet effektmåling er lett å relatere til målbare, kvantifiserbare størrelser. I de fylkeskommunale planene er det få målbare målsettinger. Det er i tillegg vanskelig å kvantifisere effekter av fylkeskommunenes tilretteleggende midler og spesielt vanskelig for stedsutviklingstiltak. Måleproblematikken er diskutert i kapittel to, og på bakgrunn av disse diskusjonene er fokuset endret fra effektmålinger til effektvurderinger. Effektvurderinger gir større rom for å vurdere kvalitative forhold omkring stedsutviklingsprosjektene. I tillegg er dette en tilnærming som er bedre egnet for å fange opp et mangfold av effekter fra ”grasrota”.

Furre et al (2009) skiller mellom aktivitet, resultat og effekter. Det som skiller disse begrepene er tid. Aktivitet er noe som skjer der og da og som gir et umiddelbart resultat. Effektene av aktivitet og resultat vises etter en viss tid. Stedsutviklingsarbeidet dreier seg om langsiktige og relaterte prosjekter og prosesser med en rekke sammensatte delelementer. Ideelt sett bør prosjektene følges over tid for å identifisere reelle, mulige og latente effekter på en best mulig måte.

Det er en viss fare for at man i slike vurderinger både kan over - og undervurdere effekter. Dette kan delvis relateres til at innsatsen fra en aktør er liten sett i forhold til den samlede aktivitet innenfor stedsutvikling. Et annet forhold skyldes kompleksiteten, med mange innsatser og mange effekter som man ikke har mulighet til å skille mellom. Over tid virker mange tiltak sammen og det blir vanskelig å isolere effekter relatert til et gitt tiltak eller en aktivitet.

6.2 Grunnlag for effektvurderinger

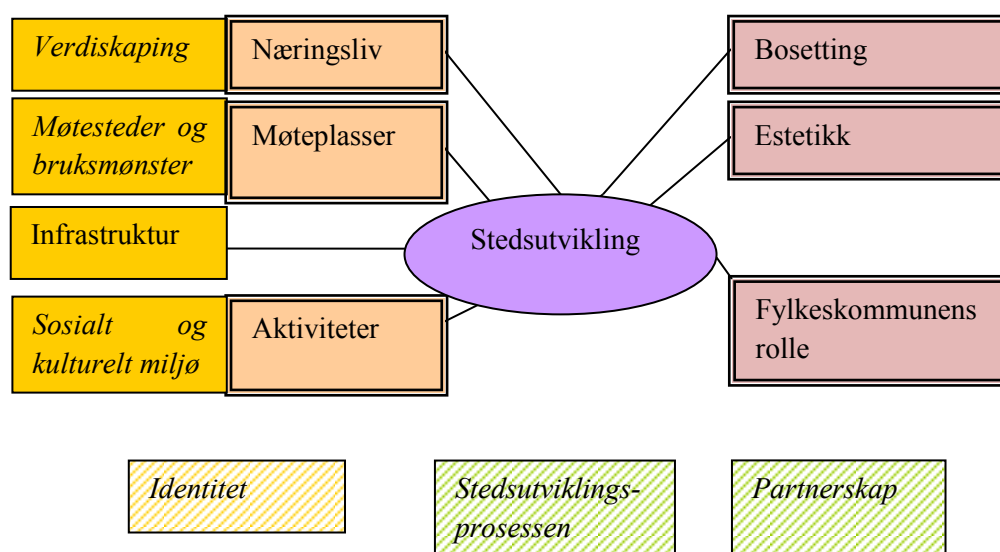
Effektvurdering startet med et fokus på parameter, som senere ble endret til dimensjoner og indikatorer, jfr. Hellevik (1977).

Dimensjoner: et sett av beslektede variabler som kan ses på som ulike aspekter ved stedsutvikling

Indikatorer: indikatorer som utvalgte variabler for å beskrive en dimensjon

Dette nyanserer problemstillingen til å vurdere hvilke dimensjoner og indikatorer som er egnet til å måle og vurdere effekter av stedsutviklingstiltak. På grunnlag av

målformuleringer og strategier i fylkeskommunale planer og fylkeskommunenes effekt- og resultatmåling, ble det utarbeidet et forslag til dimensjoner og indikatorer som dannet grunnlag for innsamling av data fra de tre eksempelkommunene (fase 1). Gjennom dataanalysen har dimensjonene og indikatorene blitt revurdert på basis av hva man har vært opptatt av fra kommunens og næringslivets side (fase 2). Det betyr at dataanalysen har bidratt til korrigeringer av dimensjoner og indikatorer, med utgangspunkt i en ”bottom-up” tilnærming. Figuren under sammenfatter de to settene med dimensjoner som ble utviklet i de to fasene.

Figur 6.1: Dimensjoner på stedsutvikling

Den første kolonnen i figuren er dimensjoner fra første fase og i den andre kolonnen er dimensjonene fra første fase korrigert etter andre fase. Kolonnen lengst til høyre er nye dimensjoner etter andre fase. Av figuren over framgår det at verdiskapingsdimensjonen har fått betegnelse næringsliv i andre fase. Dette er et resultat av at det er fokusert på vurderinger av verdiskapingen, noe som fører til at man får et bredere perspektiv som bedre fanges gjennom benevnelsen næringsliv.

Dimensjonen møtesteder og bruksmønster er rendyrket til å omfatte møteplasser. Denne dimensjonen har nære bånd til den nye dimensjonen aktiviteter, som er en nærmere presisering av sosialt og kulturelt miljø og delvis også det som handler om bruksmønster. De dimensjonene som fremkom etter datainnsamlingen er fundert på konkrete aktiviteter, fordi det er disse som refereres og ikke effekter på sosialt miljø.

Infrastruktur er den dimensjonen som har overlevd forslaget som ble utviklet i forkant av datainnsamlingen.

Etter datainnsamlingen har det kommet til tre nye dimensjoner, henholdsvis bosetting, estetikk og fylkeskommunens rolle. Fylkeskommunens rolle er delvis en rekonstruksjon av de to opprinnelige arbeidsprosessrelaterte dimensjonene; stedsutviklingsprosessen og partnerskap. Næringslivsdelen av tidligere dimensjon partnerskap gjenfinnes i den nye dimensjonen næringsliv, mens fylkeskommunens rolle i noen tilfeller innebærer noe mer enn det som står nedtegnet i konkrete partnerskapsavtaler.

Identitet var med i det første sette av dimensjoner, men mistet sin tydelighet etter datainnsamlingen. Dette skyldes ikke at identitetsrelaterte momenter var fraværende under datainnsamlingen, men heller at identitet var en følgeeffekt av noen av de andre dimensjonene. En forklaring på dette er at det i intervjusituasjonen er mye enklere å snakke om - og henviser til - konkrete tiltak, mens forhold som identitet, omdømme, attraktivitet og bolyst (jf figur 4.1) er følgeeffekter som det kan være vanskelig å uttale seg om. En slik konkret sammenheng er om en sittegruppe i det offentlige rom har ført til økt attraktivitet. I dette tilfellet er det enklere å henviser til det resultatet at sittegruppen er etablert og at sittegruppen brukes, enn for eksempel at sittegruppen har ført til økt trivsel for befolkningen.

Dette leder til at det kanskje finnes to kategorier av effektvurderinger. En kategori som er knyttet til konkrete, observerbare endringer, og en kategori som har mer preg av å være følgeeffekter. Disse følgeeffektene er individualisert og handler om den enkeltes identitet, trivsel, bolyst, oppfatning av attraktivitet og omdømme. Denne individualiserte oppfatningen gjør det også vanskelig for noen å være veldig tydelig på effektene for flere enn seg selv. Kanskje kan vi betegne disse to kategoriene som første- og andreordens effekter av stedsutviklingsarbeid?

Oppsummert har vi funnet fram til følgende dimensjoner ved stedsutvikling; næringsliv, møteplasser, infrastruktur, aktiviteter, bosetting, estetikk og fylkeskommunens rolle. Vi finner grunnlag for å anta at disse dimensjonene på stedsutvikling kan ha subjektive og individualiserte følgeeffekter som identitet, trivsel, bolyst, attraktivitet og omdømme.

6.3 Effekter av stedsutviklingstiltak

I denne delen presenteres resultater av effektvurderingen av stedsutviklingstiltakene basert på funn i de tre kommunene. De tre kommunene Vikna, Grong og Levanger har arbeidet langsiktig med stedsutvikling i lengre tid, gjennom en kjede av stedsutviklingsprosjekter. Gjennom dette arbeidet har kommunene opparbeidet stor bevissthet omkring stedsutvikling og kompetanse på området.

Arbeidet med planer og fysiske tiltak over tid kan avstedkomme effekter knyttet til et vell av dimensjoner og indikatorer, men her er diskusjonen konsentrert om de dimensjonene som har framkommet fra effektundersøkelsen.

6.3.1 Fylkeskommunens rolle

Undersøkelsen viser at fylkeskommunen har litt ulike roller i stedsutviklingsarbeidet. Først og fremst er de en finansør, men de har også en rolle som faglig bistand og nettverkskontakt.

Det at fylkeskommunen har midler til stedsutviklingstiltak, gjør det enklere for kommunene å prioritere denne typen arbeid. De fylkeskommunale midlene har dermed en utløsende funksjon. Kommunene var tydelig på at tiltakene ikke ville ha blitt iverksatt eller at de ville blitt forskjøvet i tid hvis ikke fylkeskommunen hadde bidratt med midler.

Fylkeskommunale midler har en utløsende effekt på en kjede av stedsutviklingstiltak. Når fylkeskommunen stiller med midler så prioriterer kommunen å bruke midler på stedsutviklingstiltak. Kommunene opplevde det imidlertid som vanskelig å få lokalt næringsliv tilstrekkelig forpliktet i partnerskapsavtalene, men kommunene observerte at næringslivet kom etter med opprustning når kommunen hadde tatt sin del. De fylkeskommunale midlene kan derfor ses på som starten på positive utviklingsspiraler som drar med seg flere i utviklingen når kommunen har tatt sitt løft. De positive utviklingsspiralene skaper energi til andre utviklingsprosesser i kommunen.

At det skjer fysiske endringer og opprustinger i sentrum er signaler på at noen har framtidstro og denne smitter over på andre, fordi her skjer det noe. Samtalene vi hadde med de tre eksempelkommunen gir indikasjoner på at gjennomførte aktiviteter og fysisk tiltakene har bidratt til eller vært en utløsende og/eller medvirkende faktor til å styrke lokal og stedlig stolthet, profil og identitet.

Fylkeskommunen har også en rolle som faglig bistand til stedsutviklingsarbeidet i kommunen. I noen av kommunene ble denne rollen mye vektlagt og man satte stor pris på å ha denne faglige kontakten. Fokuset på estetikk i stedsutviklingsarbeidet ser ut til å være knyttet til at fylkeskommunen er en kompetansekilde på dette området, og spesielt fylkeskommunens koordinerende rolle i Tettstedsprogrammet.

En kommuneadministrasjon trakk fram det faktum at det var vanskelig å få kommunens politikere med på langsiktig planlegging som f.eks. stedsutvikling og at den faglige støtten fra fylkeskommunen var viktig for utføring og prioritering av stedsutviklingsarbeidet.

Det ble også trukket fram at fylkeskommunen har en rolle som nettverkskontakt. Gjennom fylkeskommunen fikk man kontakter med andre kommuner og andre aktører som har en rolle i stedsutviklingsarbeidet, eks Statens Vegvesen og Riksantikvaren.

Kommunen har satt pris på partnerskapsavtalene med fylkeskommunen, selv om man har hatt litt blandede erfaringer. Partnerskapsavtalene ble betraktet som en ny arbeidsform som måtte gis rom for å finne sin form. Det var først og fremst langsiktigheten og den noe tettere kontakten med fylkeskommunen som ble trukket fram. De negative sidene var knyttet til at partnerskapsavtalene ikke ble forpliktende nok for næringslivet og at næringslivet var lunkne til å inngå i kontraktene.

6.3.2 Næringsliv

Effektene for næringslivet er i utgangspunktet forskjellig fra Vikna og Grong på den ene siden og Levanger på den andre siden.

For Vikna og Grong er det slik at sentrum har hatt fysisk plass/ledig areal for utbygging av næringslivet, mens Levanger sentrum ikke hadde tilgjengelig areal for de etableringene som har skjedd på Moan. Fra Vikna påpekes det at sentrum nå holder på å bli trangt og at man har dispensert fra parkeringsbestemmelser for å få på plass det man har i dag. Dette er strukturelle forhold omkring stedene som legger føringer for hvilke effekter stedsutviklingstiltakene har for næringslivet.

I Vikna og Grong mener man at stedsutviklingsarbeidet har bidratt til utvidet handelsvirksomhet i sentrum. For Levanger er den kontrafaktiske vurderingen like interessant – hva ville skjedd i sentrum hvis ikke man hadde hatt stedsutviklingstiltakene, noe som er vanskelig å vurdere. Mye tyder på at Levanger sentrum har hatt en dvaleperiode etter at mange handelsvirksomheter flyttet ut av sentrum, men at sentrum nå begynner å fylles opp med alternativer til de handelsvirksomhetene som er lokalisert på Moan. Det at nisjebutikker slår seg ned i sentrum kan være tegn på starten på en ny type liv i sentrumsområdet.

Bebyggelsen i sentrum er ofte næringseiendommer og i noen tilfeller kombinasjoner av nærings- og boligeiendommer, hvor første etasje er forbeholdt næring og andre etasje og oppover er boliger. Denne miksen av næring og bolig i sentrum henger sammen og leder over til at bosetting også har en rolle i stedsutviklingsarbeidet.

Næringslivet sin litt lunkne holdning til å være med i partnerskapet kan skyldes vanskeligheter med å se effektene av tiltakene. Kanskje bør næringslivet og andre utfordres til å medvirke fra starten av i prosessene, slik at man får en bred forankring som i neste omgang kan gi en reell medvirkning og eierskap. Bevisstheten omkring forankring og medvirkning er litt ulike i kommunene.

6.3.3 Bosetting

Kommunenes arbeid med tilrettelegging for bosetting påvirker stedsutviklingsarbeidet og kan betraktes som en dimensjon av stedsutvikling. På samme måte som at næringslivet trenger fysisk plass gjør også bosettingen det. Her er det forskjell fra kommune til kommune hvor god plass man har til bosetting og næring. Levanger har nå planer om å ta i bruk havneområdet som utbyggingsområde og det blir da en utvidelse av sentrum.

I alle kommunene er det en sentralisering gjennom samling av kommunale tjenester, butikker, skoler, ungdom, boligbygging, idrettsanlegg (møteplasser), men betydelige variasjoner stedene imellom. For Vikna og Grong som er relativt små steder er det gåavstand mellom ulike fasiliteter i sentrum, mens det er lang avstand mellom ytterpunktene i Levanger sentrum. Avstandene i Levanger sentrum gir derfor andre rammer for mobilitet, transportløsninger og tilrettelegging for forflytning.

6.3.4 Infrastruktur

Infrastruktur ser ut til å være en grunnleggende dimensjon ved stedsutvikling. Infrastruktur omfatter forhold som man fort tar for gitt når de er kommet på plass, men som kan være et stort savn når de ikke finnes.

Infrastrukturtiltakene handler ofte om større grunnlagsinvesteringer som er gjort, torg, veg, steinlegging, sittegrupper, utsmykning, lyssetting/skilting etc. Kommunene har opplevd det som vanskelig å få med lokalt næringsliv på denne typen investeringer, noe som de forklarer med at næringslivet heller vil støtte opp om aktiviteter og forventer at kommunen tar grunnlagsinvesteringene.

Eksemplet fra Grong viser at infrastrukturtiltak i form av omlegging av E6 og senere etablering av miljøgata er et helt vesentlig tiltak for den utviklingen som har skjedd i etterkant.

6.3.5 Estetikk

Stedsutviklingsarbeid har ført til en bevisstgjøring omkring betydningen av estetiske kvaliteter. Spesielt tydelig er dette i de kommunene som har deltatt i Tettstedsprogrammet. Flere av kommunene har estetisk veileder for sentrum og fokus på estetikk har bidratt til en anerkjennelse av betydningen av kvaliteter ved de fysiske omgivelser i tettsted og by.

Det ble hevdet at estetikk er en viktig identitetsbygger og trigger for å iverksette aktiviteter. Den estetiske utformingen i kommunene omtales med stolthet.

6.3.6 Møteplasser

De fleste stedutviklingstiltakene omfatter møteplasser i en eller annen form. Det går et skille mellom offentlige og private møteplasser og hvor tilgjengelige møteplassene er. Hovedfokuset er alltid på tilgjengelige møteplasser i det offentlige rom. I utgangspunktet ser disse møteplassene ut til å være tilrettelagt på ulike måter, men uten at man har bundet tilretteleggingen til en type aktivitet.

Det kan tyde på at sentrumsområdene som vi har sett på har en blanding av ulike typer møteplasser, og at ulike brukergrupper bruker dem på forskjellige måter.

Møteplassene har en viktig funksjon med å ta opp i seg det pulserende livet, ad hoc - preget aktivitet og kanskje gi rom for nyskaping i form av nye aktiviteter og endrede bruksmønstre.

6.3.7 Aktiviteter

Aktivitetene er dermed nært knyttet til den tilretteleggingen som er gjort i form av møteplasser. I noen tilfeller har man hatt klare målsettinger med bruken av det offentlige rom, slik som iscenesetting av byrommet i Levanger med oppsettingen av musikkteaterstykket "Raud vinter".

Fra Vikna har man eksempler på at tilrettelegging av - og invitasjon inn i - det offentlige rom fører til at det blir en plass for å skape sine egne aktiviteter, slik som yogatimer og konserter på Pollen i Vikna.

Aktiviteten må skapes av befolkningen. Dette gjør at kommunen ikke kan forutsi hvilke aktiviteter som dukker opp. I tillegg ser også kommunen at det ofte tar litt tid før det offentlige rom tas i bruk. Dette handler om at det tar tid å endre aktivitetsmønster, og at det gjerne er nytenkende aktiviteter som dukker opp først. Unge skateboardentusiaster er for eksempel ofte ivrige på å ta i bruk egnede offentlige rom på nye og uforutsigbare måter.

LITTERATURLISTE

- Andersen, O.J., M. Brattvoll, E. Høydahl, A. Karlsen, E.L. Madsen, Å. Mariussen og J.R. Størkersen (1997): *Evaluering av arbeidet med omstilling i kommuner/regioner med ensidig næringsgrunnlag*. NF-rapport nr. 5/97. Bodø: Nordlandsforskning.
- Armstrong, H.W. & Wells, P. (2006): Structural funds and the evaluation of community economic development initiatives in the UK: A critical perspective. *Regional Studies*, 40, 2: 259-272.
- Florida, R. (2002): *The rise of the creative class: and how it's transforming work, leisure, community and everyday life*. Basic Books, New York.
- Furre, H, Johansen, S., Brastad, B. & Gundersen, F. (2009): *Harmoni innen vide rammer. Effektindikatorsystem for evaluering av kapittel 551, post 60*. Kristiansand, Oxford Research og NIBR
- Hellevik, O. (1977): *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap*. 4. utg. Universitetsforlaget, Oslo
- Hervik, A., B.G. Bergem og L. Bræin (2006): *Langtidseffekter av Innovasjon Norges finansielle virkemidler for årgangene 1994-98*. Rapport nr. 0611. Møreforskning: Molde.
- Hervik, A., L. Bræin, H. Bremnes og B.G. Bergem (2009): *Resultatmåling av brukerstyrt forskning 2007*. Rapport nr. 0901. Møreforskning: Molde
- Karlsen, J., R. Lysø og G. Wollan (2004): *Årsrapport 2004 – Følgeevaluering av programmet Miljøvennlige og attraktive tettsteder i distriktene*. Prosjektrapport nr. 38/2004, Agderforskning.
- KomRev Trøndelag IKS (2009): *Regionalt Utviklingsprogram. Foranalyse til forvaltningsrevisjonen, Nord-Trøndelag fylkeskommune*. KomRev Trøndelag IKS
- Lipset, S.M. (1960): *Political Man: The Social Bases of Politics*. Doubleday & Company, INC., Garden City, New York
- Lysø, R. & E. Carlsson (2003): *Følgeevaluering av programmet Miljøvennlige og attraktive tettsteder*. Resultatnotat høsten 2003. Upublisert arbeidsnotat. Nord-Trøndelagsforskning, Steinkjer.
- Lysø, R., E. Carlsson, J. Karlsen, & J.K. Fosse (2003) *Følgeevaluering av programmet Miljøvennlige og attraktive tettsteder i distriktene". Midtveisrapport 2003*. Prosjektrapport nr. 42/2003, Agderforskning.
- Lysø, R. J. Karlsen og N.A. Sletterød (2005): *Miljøvennlige og attraktive tettsteder i distriktene. Sluttrapport fra følgeevalueringen av programmet*. NTF-rapport 2005:4. Steinkjer: Nord- Trøndelagsforskning.
- Oxford Research (2009a): *Effektindikatorsystem for og evaluering av post 60. KRDs tilskudd til Fylkeskommunene for regional utvikling. Casestudier i et utvalg prosjekter*. Februar 2009. Kristiansand, Oxford Research AS

- Oxford Research (2009b): *Et indikatorsystem for midlene over kap 551 post 60 – datasamling*. Februar 2009. Kristiansand, Oxford Research AS
- Sand, R. Steen, M. Carlsson, E. & Nilsen, S.K. (2010): *Langtidseffekter av omstillingsprogram*. TFoU-rapport nr.1 2010. Steinkjer: Trøndelag Forskning og Utvikling AS.
- Sand, R. Steen, M. Carlsson, E. & Nilsen, S.K. (2011/in prep): *Regional omstilling og langtidseffekter*. Artikkel under utarbeiding til Stene M. (red) Forskning Trøndelag 2011, Tapir akademisk
- Schiefloe, P.M. (red.) (1997): *Evaluering av SND Nord-Trøndelag*. NTF-rapport 1997:6. Steinkjer: Nord-Trøndelagsforskning.
- St.meld. nr. 25 (2008–2009) *Lokal vekstkraft og framtidstru - Om distrikts- og regionalpolitikken*. Oslo, Kommunal- og regionaldepartementet

VEDLEGG 1: STEDER OG TILDELINGER OVER TID (1996-2009)

Lierne	Overhalla	Stiklestad	Namdal Iseid	Gronng	Kolvereid	Verdal	Steinkjer	Rørвик	Levan ger	
	116	100	200				250		600	96
					300			350		97
	350				300				200	98
	250			320				479		99
				150	700			275		00
						324	200			01
						425	200		140	02
		350					500	450		03
		200	230					400	200	04
			270	600			500	500		05
250			200	400	300	80	750	600		06
		500	500			650				07
260					200				1,4	08
	350					300			400	09

VEDLEGG 2: UTbetalings- OG RAPPORTERINGSSKJEMA FOR TILSKUDD NTFK

Skjema 4A

Utbetalings- og rapporteringsskjema for tilskudd

Vi gjør oppmerksom på at endringer i de forutsetninger som fremgår av søknaden og vilkår som ligger til grunn for Nord-Trøndelag fylkeskommunes tilbud om tilskudd, må godkjennes skriftlig på forhånd. Dersom prosjektet/investeringene krever mindre kapital enn forutsatt, kan tilskuddet bli redusert forholdsmessig.

kryss av

- ☐ Delutbetaling
- ☐ Sluttutbetaling

Prosjektets navn:	Org. Nr/personnr:

Tilskuddsmottaker/bedriftens navn:			
Adresse:			
Prosjektleder:			
E-postadresse:			
Kommuner prosjektet er gjennomført i:			
Tilskudd kr:			
Tilsagnsbrev datert:			
Beløpet bes overført til:	Bankens navn:	Adresse:	Kontonr:
Styresammensetning (prosjektgrupper/styringsgrupper/styre)			

--

A. Prosjektregnskap.

KOSTNADSSPESIFIKASJON I HENHOLD TIL TILBUDSBREV	BUDSJETT		FAKTISKE KOSTNADER	
	Eksterne kostnader	Egne kostnader	Eksterne kostnader	Egne kostnader
SUM				

B. Finansiering:

De totale kostnader på i alt kr _____ er finansiert slik:

Oppgi om det er tilskudd, lån eller egenkapital		Planlagt		Faktisk
	kr		kr	
	kr		kr	
	kr		kr	
	kr		kr	
	kr		kr	
	kr		kr	
	kr		kr	
	kr		kr	
	kr		kr	

Redegjørelse for evt. avvik i endelig finansiering i forhold til den planlagte: _____

C. Kort statusrapport for delutbetaling

D. Sluttrapport (fylles kun ut ved prosjektavslutning)**1. Kort beskrivelse(max 500 tegn) av de overordnede målene med prosjektet?**

Jfr målformuleringen i avtalen om bruk av mottatt tilsagn

2. I hvilken grad har prosjektet nådd eller vil prosjektet nå sine mål?☐

Kort begrunnelse (max 500 tegn)

Dersom det er utarbeidet egen sluttrapport for prosjektet ber vi om at den legges ved dette skjemaet.

3. Kort beskrivelse (max 500 tegn) av prosjektets viktigste resultater og forventede effekter?

Hvilke resultater og effekter er oppnådd? Forventede resultater/effekter i framtida?

Har prosjektet bidratt, eller vil prosjektet bidra til (jfr skala beskrevet nederst på siden)

- ☐ å bedre lønnsomheten i bedriften/virksomheten?
- ☐ å bedre konkurranseevnen i bedriften/virksomheten?
- ☐ å opprettholde/videreutvikle eksisterende virksomhet eller bidra til nyetableringer?
- ☐ å styrke/sikre eller etablere arbeidsplasser?
- ☐ økt innovasjon eller innovasjonsevne?
- ☐ økt kompetanse (både realkompetanse og formalkompetanse) for målgruppen?
- ☐ økt tilgjengelighet (bedre veger, havner, andre transporttiltak og bredbånd)?
- ☐ å gjøre stedet/kommunen/området mer attraktivt som bosted eller lokaliseringsvalg for bedrifter?
- ☐ å gjøre stedet/kommunen/området mer attraktivt som reisemål?
- ☐ å styrke regionale sentra?
- ☐ å stabilisere eller øke befolkningen?

Svaralternativene i spørsmålene 2 og 3 graderes fra 1- svært liten til 5 – i svært stor grad.
Svaralternativ 9 – vet ikke/ikke relevant.

- 1 i svært liten grad
- 2 i liten grad
- 3 i noen grad
- 4 i stor grad
- 5 i svært stor grad
- 9 vet ikke/ikke relevant

4. Hva ville skjedd med prosjektet/aktiviteten dersom støtten fra offentlige instanser (fylkeskommunen, kommunen, regionråd eller andre offentlige instanser) hadde uteblitt?

Kryss av for ett alternativ

- ☐ 1 Gjennomført prosjektet/aktiviteten uten endringer; samme skala og tidsskjema
- ☐ 2 Gjennomført prosjektet/aktiviteten i samme skala, men på et senere tidspunkt
- ☐ 3 Gjennomført prosjektet/aktiviteten i en mer begrenset skala, men med samme tidsskjema
- ☐ 4 Gjennomført prosjektet/aktiviteten på et senere tidspunkt og i en mer begrenset skal
- ☐ 5 Prosjektet /aktiviteten ville ikke bli gjennomført
- ☐ 9 Vet ikke/ikke relevant

5. Hvor geografisk konsentrert har eller vil prosjektet ha effekt?

Kryss av for ett alternativ

- ☐ 1 Helt lokal effekt (overveiende innenfor en kommune)
- ☐ 2 Effekten kom innen flere kommuner i regionen
- ☐ 3 Effekten kom i hele fylket
- ☐ 4 Effekten kom i eget og andre fylker
- ☐ 5 Effekten kom i eget fylke samt andre fylker og/eller utenfor Norge
- ☐ 9 Vet ikke/ikke relevant

E. Særlige vilkår

Dersom det i tilbuds brevet er satt særlige vilkår, må det dokumenteres at disse er oppfylt.

F. Underskrifter

Det bekreftes at opplysningene i dette skjemaet med vedlegg er korrekte og vi ber Nord-Trøndelag fylkeskommune foreta utbetaling.

(Sted, dato)
underskrift)

(Tilbudsmottakers

Ved sluttutbetaling av tilskudd over kr 100 000 skal det være revidert regnskap.

Krav om revisorattestert regnskap gjelder ikke tilbudsmottakere som blir revidert av Riksrevisjonen.

Jeg bekrefter at opplysningene som er gitt under pkt A og pkt B

(Sted, dato)

(Revisors underskrift)

VEDLEGG 3: GJENNOMGÅTTE PLANER OG PROGRAM

Strategiske næringsplaner, fylkesplaner og regionale utviklingsprogram for perioden 1994-2011

Strategisk næringsplan Nord-Trøndelag 1994-97. Vedtatt 8. juni 1994

Fylkesplan for Nord-Trøndelag 1996-1999. Del I & II

Program for næringsutvikling, Statsbudsjettet kap 551 Post 51-1996. (januar 1996)

Program for regional utvikling 1997, Statsbudsjettet kap 551 Post 51 og fylkeskommunens næringsfond. (februar 1997)

Regionalt utviklingsprogram 1998 for Nord-Trøndelag (mars 1998)

Regionalt utviklingsprogram 1999 for Nord-Trøndelag.

Regionalt utviklingsprogram for Nord-Trøndelag, Strategisk del 1999-2002. (desember 1998)

Regionalt utviklingsprogram 2000 for Nord-Trøndelag. (feb 2000)

Nord-Trøndelag – et fylke i utvikling. Fylkesplan 2000-2003

Regionalt utviklingsprogram 2001 for Nord-Trøndelag (jan 2001)

Regionalt utviklingsprogram for Nord-Trøndelag 2002. (april 2002)

Regionalt utviklingsprogram for Nord-Trøndelag 2003 (mars 2003)

Felles fylkesplan for Nord- og Sør-Trøndelag samt Trondheim kommune (2005-2008)
”kreative trøndelag – her alt e mulig uansett” (vedtatt oktober/november 2004)

Felles fylkesplan for Nord- og Sør-Trøndelag samt Trondheim kommune (2009-2011)
”kreative trøndelag – her alt e mulig uansett”

Regionalt utviklingsprogram for Nord-Trøndelag 2004 (februar 2004)

Regionalt utviklingsprogram for Nord-Trøndelag 2005: Pågangsmot (februar 2005)

Regionalt utviklingsprogram for Nord-Trøndelag 2006: Stø kurs mot framtida (desember 2005)

Regionalt utviklingsprogram for Nord-Trøndelag 2007: Ung kurs framover (desember 2006)

Regionalt utviklingsprogram for Nord-Trøndelag 2008: Framtidstru (desember 2007)

Regionalt utviklingsprogram for Nord-Trøndelag 2009: Verdiskaping og livskvalitet (desember 2008)

Regionalt utviklingsprogram for Nord-Trøndelag 2010 (desember 2009)

Regionalt utviklingsprogram for Nord-Trøndelag 2011 (desember 2010)

VEDLEGG 4: INTERVJUGUIDE

Intervjuguide utarbeidet til gruppeintervju Vikna, Levanger og Grong kommune

3. 7. og 8. mars 2011

Bakgrunn

1. Informantenes bakgrunn
2. Fortell kort om stedsutviklingsarbeidet i Vikna/ Levanger/ Grong
 - hva er målsettinga med stedsutviklingsarbeidet?
 - (hvor langt tilbake? Hvor god kjennskap har man til historien? Prosess/tiltak? aktivitet/resultat/effekt)
3. Kobling til miljøvennlig og attraktive tettsteder?
4. Hvordan har fylkeskommunene bidratt?
 - type bidrag (koordinator, veileder, rådgiver, finansør)
 - stramme/romslige krav fra fylkeskommunen
 - partnerskap som arbeidsform - hvordan
 - stedsutviklingsprosessen - hvordan
5. Hva ville skjedd om støtten fra fylkeskommunen hadde uteblitt?
 - omfang
 - tid

Verdiskaping

6. Hvordan har SU påvirket utviklingen i handelen? (antall foretak, omsetning)
 - foreligger det noen tall/dokumentasjon?
7. Har næringssammensetningen endret seg?
8. Har SU gjort det mer attraktivt for bedrifter å etablere seg i Vikna/Levanger/Grong?
9. Har SU bidratt til å opprettholde/videreutvikle eksisterende virksomhet?
10. Har SU bidratt til flere arbeidsplasser (i sentrum)?
11. Har SU påvirket stedet som reisemål?

Infrastruktur

12. Har SU bidratt til bedre transportløsninger?
13. Har SU bidratt til tilgjengelighet i sentrum (trafikk/myke trafikanter)?
14. Har SU bidratt til endrede åpningstider/ bruksmønster av sentrum?
15. Har SU påvirket hvor folk bor i Levanger? (nye boliger, omdisponert bruk)

Møtesteder

16. Hva er møteplasser, hvilke finnes i sentrum?
17. Har SU bidratt til nye møtesteder? Offentlige/private?
18. Bruksmønster av møteplasser?

Sosialt/kulturelt miljø

- 19. Har SU tiltak ført til større grad av happenings/ arrangement, aktiviteter?
- 20. Har SU ført til nye sosiale/ kulturelle aktiviteter?
- 21. Har SU ført til at sentrum har fått andre offentlige/halv offentlige funksjoner?
- 22. Har SU bidratt til å løfte fram bruken av kunst og kultur i sentrum/offentlige rom/møteplasser?

Identitet

- 23. Har SU bidratt til at innbyggerne er mer stolt av sentrum?
- 24. Mer stolt av å leve og bo i Vikna, Levanger, Grong?
- 25. Har SU bidratt til å underbygge det særegne? Hva er det særegne?
- 26. Hvilke kvaliteter har stedet og har disse endret seg? (på hvilken måte og hvorfor)

Avslutning

- 27. Har SU en effekt for de som bor og lever i kommunesenteret/ kommunen/ regionen.
- 28. Er det noen sammenhenger mellom flyttemønster innad i kommunen og til/fra kommunen og stedsutviklingsarbeidet? (andre forhold som påvirker flytting)
- 29. Er det andre effekter som vi ikke har berørt så langt?
- 30. Tanker framover om stedsutviklingsarbeid? (og samarbeid med fylkeskommunen - partnerskap)

Mulighet for oppfølgende kontakt?

Er det andre personer vi burde ha snakket med? (verdiskaping og livskvalitet)

VEDLEGG 5: PROSJEKTEKTEKSEMPEL GRONG

Grong kommune - Miljøgate i Grong sentrum

Grong sentrum har fått gågate og miljøgate som er med å gir plassen et hyggelig preg samtidig som det blir en møteplass. Miljøgata hjelper også at sentrum blir et godt handelssted.

Den nye miljø- og gågata i Grong har fått kunstnerisk steinsetting med båtmotiv. Foto Grong kommune

Kommune;

Grong kommune, regionsenter i Indre Namdal, ca. 45 kilometer nordøst for Namsos. Innbyggertallet er på ca. 2450 innbyggere

Prosjektperiode:

Tiltak i tettstedsprogrammet. Reguleringsplanprosess 2003/04. Oppstart av anleggsarbeider, april 2006, ferdigstilling mai 2007. Stort åpningsarrangement 8. juni 2007

Prosjekt:

Mål å få til et utendørs arrangementsted i Grong sentrum (torg, møteplass, tradisjon, trafiksikkerhet, plen, trær, vann, laks, blomster, miljø, universell utforming....). Mener å ha lyktes med det. Har hatt 4 større helgearrangement hvor bla fylkesvegen har vært stengt 2 - 3 dager (skiltet omkjøring). Svært gode tilbakemeldinger/ suksess.

Samarbeidspartnere og konsulenter:

Lokalbefolkning, skoler, lokalt næringsliv, fylkeskommunen, statens vegvesen. Statens vegvesen har bistått med arkitekt, og konsulent. Videre har de hatt byggeledelse og administrert prosjektet

Hyggelege møteplassar for alle generasjonar. Foto Grong kommune

Finansiering:

Kostnader ca. 11 mill.

Dette er finansiert slik;

Lokalt næringsliv 1 mill

Fylkeskommune 5 mill

Kommune 5 mill

Plangrunnlaget

Dette er sentrumsplanen for Grong sentrum (stedsanalyse og nærmiljøplan) fra 2000. En plan med ca. 20 års horisont og med en god og svært aktiv prosess. Et 70-talls møter og treff. Deler av planen så som miljøgata ble i ettertid vurdert opp mot tettstedprogrammet og resulterte først i en vedtatt reguleringsplan hvor bl.a. trafiksikkerhet ble satt i fokus.

Kontakt

Thor Aage Nesser
thor.aage.nesser@grong.kommune.no

(thor.aage.nesser@grong.kommune.no)

<http://www.regjeringen.no/nb/sub/stedsutvikling/gode-eksempler/stedsutvikling-fylkesvis/nord-trondelag-fylkeskommune/miljogate-i-grong.html?id=524584>

Lastet: 7.3.2011